

De gode historier om Gudenåen

– anbefalinger om formidling

OplevGudenaa – baggrund og idé med projektet

Til glæde for alle der har lyst til at færdes på eller ved Gudenåen vil OplevGudenaa udvikle tilgængeligheden og formidlingen – på en moderne og effektiv måde. Som Danmarks længste å rummer Gudenåen en mangfoldighed af oplevelser og natur-kultur-historier, og vi vil i projektet lave publikumsvenlig å-formidling i udstillinger, i landskabet, på nettet og på mobilen. Nye rum for oplevelse og læring er målet. Nordea-fonden støtter aktiviteter, der fremmer det gode liv inden for sundhed, motion, natur og kultur. Med en uddeling i fase 1 på 8,3 mio. kroner har Nordea-fonden banet vejen for OplevGudenaa. Naturstyrelsen Søhøjlandet er projektejer af OplevGudenaa, og projektet gennemføres i nært samarbejde med AQUA Akvarium og Dyrepark og VisitGudenaa. Projektet overgår i anden fase til et mere omfattende Gudenåprojekt.

Styregruppen for OplevGudenaa har det overordnede ansvar for styringen af projektet i samråd med projektejerne. I styregruppen sidder skovrider Niels Juhl Bundgård Jensen, Naturstyrelsen Søhøjlandet (formand), centerleder Jens Szabo, Gudenåkomiteen, adm. direktør Knud Bundgaard, AQUA Akvarium og Dyrepark og turistchef Anne-Mette Knattrup, VisitGudenaa.

Følgegruppen fungerer som et rådgivende og inspirerende udvalg for projektet. I følgegruppen sidder repræsentanter for Randers, Viborg, Favrskov, Silkeborg, Skanderborg, Horsens, Hedensted og Vejle Kommuner, Region Midtjylland, Naturstyrelsen Århus, Gudenåkomiteen, VisitGudenaa, Friluftsrådet, Danmarks Naturfredningsforening, Dansk Ornitologisk Forening, Danmarks Sportsfiskerforbund, Dansk landbrug, LAGerne langs åen, museerne langs åen, Danmarks Miljøundersøgelser, DTU Aqua, Randers Regnskov, Energimuseet, Himmelbjerget, Hjejleselskabet, Aalborg Universitet/Oplevelsesøkonomi samt Alexandra Instituttet.

Projektgruppen varetager den daglige styring og udvikling af projektet. Projektleder er Knud Erik Hesselbjerg, Naturstyrelsen, og i projektgruppen sidder desuden adm. direktør Knud Bundaard, akvarie- & dyreparkchef Jørgen Lund Møller og naturvejleder Lars Nygaard fra AQUA Akvarium og Dyrepark samt turistchef Anne-Mette Knattrup, VisitGudenaa. Landskabsarkitekt Bendt Nielsen er projektkonsulent på formidlingsprogrammet.

"De gode historier om Gudenåen – anbefalinger om formidling" supplerer det af OplevGudenaa udarbejdede formidlingskoncept fra januar 2013. Formidlingskonceptet giver en række eksempler på faciliteter og på omkostninger til faciliteter. Formidlingsprogrammet og formidlingskonceptet kan til sammen være et inspirationsgrundlag for indsatser omkring tilgængelighed, oplevelser og formidling i andre å-dale i Danmark. Disse og flere andre publikationer er gjort frit til-gængelige på Naturstyrelsen.dk under "udgivelser fra OplevGudenaa". Man kan også finde linket til disse publikationer gennem OplevGudenaa.dk.

Kontakt: Projektleder Knud Erik Hesselbjerg, knehe@nst.dk, 40 28 05 63.

Forsidebillede: Fortælleetur ved Storeknøs

Indledning

Disse anbefalinger om formidling har til formål at formulere en fælles ramme for formidlingsindsatsen langs Gudenåen – men også at være inspirationskatalog for lignende formidlingsindsatser ved andre åer i Danmark.

Det er OplevGudenaa's ambition at formidle Gudenåen som et sammenhængende landskabselement ved at fortælle alle de gode historier om Gudenåen og menneskene og naturen langs åen.

Formidlingen skal være valid og af høj kvalitet, og den skal kunne videreudvikles og til stadighed suppleres med flere/nye historier. Endvidere skal den være tiltænkt både den danske og den udenlandske gæst ved åen eller på de formidlingsinstitutioner, som formidler åen eller dele af denne.

Ambitionen rækker derfor langt videre end at placere en række historier på skilte ved åen. Det er håbet, at formidlere og formidlingsinstitutioner langs hele åen kan se sig selv i formidlingsarbejdet og tage et ejerskab til den samlede formidling – herunder til koordineringen af formidlingen.

Derfor omfatter formidlingen bl.a. også levende fortællinger, skriftlig og digital formidling, videoer og podcasts m.v.

Den sidste bevarede "Æ swot mand" ved Gudenåen opstrøms Alling Å. "Æ swot mand" blev benyttet af pramdragerne. Træktovet blev lagt om beslægtet, så man kunne trække prammen rundt i åens skarpe sving.

Foto: Bodil Deen Petersen

De gode historier fortælles til gæsterne i kulturlandskabet. Administrative grænser er ikke så vigtige for publikum, men det er sammenhænge og visuel identitet i formidlingsarbejdet langs hele Gudenåen, hvor bare hovedløbet er på mere end 150 km fra kilde til fjord.

Afsættet for dette formidlingsprogram er bl.a. de seneste års indhøstede erfaringer med udvikling af grønne GudenaaPartnerskaber. Det har vist sig, at der er stort potentiale i at engagere lokale beboere langs åen i at skabe tilgængelighed og udføre formidlingsarbejdet. At inddrage dette potentiale kan være den bedste måde at skabe positive, lokale ambassadører og velkomst til gæsterne.

Visionen om et sammenhængende projekt om tilgængelighed, faciliteter og formidling af Gudenåen beror således på opbygningen af et bredt funderet formidlernetværk og en række af lokale GudenaaPartnerskaber, som successivt sammenbindes til et hele – et hele, der til stadighed kan udvikles og optage nye teknologier, nye målgrupper etc.

Rammesættende for indsatsen som helhed er bl.a. "GudenaaStierne og Vandvejen", der anviser principper for gennemførelsen af sammenhængende oplevelsesforløb fra kilde til fjord på både landjorden og ad vandvejen.

Indholdsfortegnelse

Indledning	2
Hvem er målgruppen?	3
Anbefalinger om formidling	3
Gudenåen	4
Hvad har vi derude, og hvordan kan vi gøre det bedre?	4
Formidlingsniveauer	5
Udstillingen på AQUA	6
Det bemandede formidlingscenter	7
Det ubemandede formidlingscenter	8
Vestbirk Vandkraftværk	8
Formidlingslokalitet med faciliteter	9
Emborg Bro	9
Formidlingspunkt	10
GudenaaPartnerskabet "fra Vestermølle til Gudenå"	10
Gudenåkortet	10
Den mobile platform OplevGudenaa.dk	11
Netværket - Skal vi gå samme mobile vej ud i naturen	12
Overordnede principper for sammenhængende formidling	13
Nordvendte kort	14
Brug af signalfarver	15
Skilteflader	16
Den levende fortælling	18
Begrebsafklaring	19

Hvem er målgruppen?

Den interne målgruppe for dette notat er formidlere og konsulenter, der arbejder med formidling langs Gudenåen – enten i kraft af deres daglige arbejde eller f.eks. via en fokuseret indsats i konkrete projekter langs åen.

Den eksterne målgruppe er det publikum, som formidlingen retter sig imod, og hvem formidlingen derfor er udført til.

Formidlingen skal ses i sammenhæng med den igangsværende udvikling af bedre faciliteter for de sejlede og etableringen af et sammenhængende net af afmærkede vandre- og cykelruter langs Gudenåen samt faciliteter for den motoriserede trafik i landskabet.

Disse indsatser sker i regi af Gudenåkomiteén med en ny helhedsplan for Gudenåen og i OplevGudenaa, der arbejder med at udvikle tilgængeligheden og formidlingen – bl.a. gennem etablering af en række grønne GudenaaPartnerskaber.

Den interne målgruppe

Der er i OplevGudenaa's fase 1 gennemført et formidlingsmøde med formidlere fra museer og fortællekorps m.v. langs hele Gudenåen.

Det er tanken, at dette møde var begyndelsen på at opbygge et netværk af formidlere med henblik på at skabe erfaringsudveksling, aftale fælles spilleregler og udbrede ejerskabet til bl.a. nærværende rammer for formidling. Derfor vil arbejdet med at opbygge formidlingsnetværket forsætte i fase 2 af OplevGudenaa.

Udover netværket af formidlere, skal der også arbejdes på et netværk blandt konsulenter og ressourcepersoner og -institutioner, der udfører det praktiske arbejde med opsætning af formidling i landskabet. Denne publikation er derfor også tænkt som en slags rammesætning for en koordineret formidlingsindsats – visuelt og indholdsmæssigt.

Den eksterne målgruppe

Den eksterne målgruppe er publikum langs Gudenåen i bred forstand. Det vil sige:

- den lokale beboer, som bruger åen i fritiden og i dagligdagen
- gæsten i landskabet, der kommer for at få en rekreativ oplevelse – både som kortere og længere dagsture eller over en periode på flere dage
- den udenlandske turist, der har valgt at holde en del af sin ferie ved Gudenåen

Alle nævnte målgrupper vil have gavn af formidling, der tilfører oplevelsen i landskabet et element af overskuelighed eller historiefortælling.

De nævnte målgrupper kan underinddeles i tværgående aldersgrupper:

- børn
- unge
- voksne
- seniorer/bedsteforældre

Der er selvsagt en forskel i, hvordan formidlingen når de forskellige aldersgrupper. Formidling i børnehøjde er ofte afhængig af, at der er voksne, der overtager "formidlingsarbejdet", men en del af en formidling på f.eks. et GudenåKrydsningspunkt kan også udformes på en særlig børnevenlig måde i forhold til f.eks. grafisk udtryk, placeringshøjde etc.

Forskellige mennesker har forskellige forudsætninger for at forstå formidlingen. Som udgangspunkt formidles der ikke til "eksperter", men der formidles bredt, kvalitativt og enkelt.

Måden, hvorpå målgrupperne kommer frem til og oplever åen er meget forskellig. Formidlingen skal også indrettes ud fra trafikarter:

- sejlede (kanoer, kajaker, sejlbåde, motorbåde, turistbåde)
- vandrere (langtursvandrere med f.eks. rygsæk eller kortere ture fra en P-plads og tilbage igen)
- cyklister (turcyklister, motionscyklister, mountainbikes m.v.)
- bilister (privatbiler, busselskaber etc.)

Hvor der nu og i fremtiden er oplagte muligheder for at lave GudenåKrydsningspunkter, koncentrerer formidlingsindsatsen sandsynligvis fremover, og her etableres de mest veludbyggede faciliteter. Et bud på placeringen af GudenåKrydsningspunkter fremgår af kortet side 6.

Anbefalinger om formidling

OplevGudenaa anbefaler, at kommuner og formidlingsinstitutioner langs Gudenåen tager stilling til fælles rammer for formidling – og gerne med afsæt i de tanker, som OplevGudenaa har valgt at videregive i denne publikation om anbefalinger om formidling.

OplevGudenaa har i de seneste år videreført det formidlingsarbejde, som allerede gennem flere årtier er udført mest af ved Gudenåen, og som har taget sit udgangspunkt i Naturstyrelsens skiltedesign og fysiske skiltestandere, afmærkningspæle etc.

OplevGudenaa anbefaler derfor at:

- kommuner og formidlingsinstitutioner tager stilling til fælles rammer for formidling langs Gudenåen i en dynamisk geografi, der som minimum omfatter relevante arealer i forhold til Gudenåen – måske hele kommuner om muligt
- AQUA Akvarium & Dyrepark er med udstillingen om Gudenåen den centrale formidlingsinstitution ved Gudenåen
- alle formidlingsinstitutioner, der ønsker at være med, kan få del i formidlingsarbejdet

- der etableres et netværk af formidlere langs Gudenåen med udgangspunkt i de eksisterende formidlingsinstitutioner, turistbureauer etc. – både til koordinering af den trykte, digitale og den levende formidling
- der etableres et leverandørnetværk blandt konsulenter, der kan udføre formidlingsarbejdet i praksis
- formidlingsarbejdet bygger på 4 niveauer: Det bemandede formidlingscenter, det ubemandede formidlingscenter, formidlingslokalitet med faciliteter og formidlingspunkter
- styringen og koordineringen af formidlingsarbejdet og arbejdet med udvikling af projekter langs åen sker gennem det digitale planlægningsværktøj GudenåKortet
- OplevGudenaa stiller det mobile website OplevGudenaa.dk til rådighed for alle formidlere langs Gudenåen baseret på princippet om at data bevares i nationale datasiloer og høstes dynamisk til visning på forskellige platforme
- arbejdet med digital formidling koordineres og inspireres fortsat gennem det

nationale netværk af projekter: Skal vi gå samme (mobile) vej ud i naturen

- OplevGudenaa stiller brandet og logoet OplevGudenaa til rådighed som det samlende signal om kvalitativ og valid formidling langs Gudenåen
- grundkort til foldere, friluftskort, formidlingsplancher, digitale kort etc. udføres med udgangspunkt i de frie kortdata fra Geodatastyrelsen
- der ved udarbejdelse af kort tages fælles stilling til grundfarver og grafisk kartografi, så publikum møder ensartede kort alle steder
- der tages stilling til anvendelse af piktogrammer ud fra Naturstyrelsens piktogramlinie, så publikum møder ensartede piktogrammer på trykt og digitalt materiale såvel som på skilte i landskabet
- Naturstyrelsens skiltedesign anvendes i signalfarver for offentlige og private arealer
- der udarbejdes rammesættende designmanualer for skilteflader
- oversættelser indarbejdes i formidlingen som en naturlig ting med resuméer på minimum engelsk og tysk

Gudenåen

Gudenåen er Danmarks længste å – fra kilden ved Det Store Vandskel nær Tinnest Krat på den Jyske Højderyg og til udløbet ved Randers Bro i Randers Fjord er den 152,8 km lang ifølge digital opmåling af vandløbsmidter og lineære/midtstrøms forløb gennem søerne.

Gudenåen har tilløb af ca. 550 mindre og større vandløb, og der er 67 større søer i oplandet, der er på ca. 2.650 km². Lægges man oplandet til Randers Fjord med, er oplandet på ca. 3.250 km².

Gudenåen løber under 60 kreatur-, sti-, vej- og jernbanebroer, hvis man ser på det historiske hovedløb. Medtages de menneskeskabte omløb med Vestbirk Vandkraftværk, Den tvungne Å ved Klostermølle og kanopassagen ved Rye Mølle er der yderligere 8 broer – i alt 68 broer.

Her stod opstemningen til Vilholt Mølle

Hvad har vi derude, og hvordan kan vi gøre det bedre?

I dette formidlingsprogram belyses bl.a. følgende sammenhænge:

- med den eksisterende formidling i landskabet, igennem udstillinger, foldere m.v.
- med de eksisterende bemandede og ubemandede formidlingscentre og -attraktioner
- med udstillingen på AQUA og Gudenåens Applikation
- med den digitale formidling på OplevGudenaa.dk

med et oversigtskort til mindre udstillinger med masser af information og historier.

Den eksisterende formidling tager imidlertid kun sjældent højde for helheder og sammenhænge. Den er specifik for den pågældende lokalitet eller det konkrete projekt.

Nogle steder er formidlingen kun på dansk og andre steder er der også fremmedsprog. Dermed skal gæsten ved åen på anden vis have mulighed for at se formidlingens overordnede sammenhæng. Her forventes den digitale formidlingsplatform OplevGudenaa.dk fremover kunne spille en meget stor rolle.

Der er masser af eksisterende eksempler på, at ikke-koordineret formidling skaber et virvar af forskellige skiltetyper og skævvridning i balancen af informationer. Nogle formidlere har haft meget på hjerte om ganske begrænsede specialer, mens andre giver meget kortfattede og overordnede informationer, der måske gentages flere steder, og hvor kun prikken for "her står du" flyttes lidt rundt fra kort til kort.

Formidlingen har ofte været begrænset af faglige og økonomiske ressourcer fra projekter og pligt opgaver for myndighederne.

Vækstprojekt – Gudenåen en strøm af oplevelser

Foreningen VisitGudenaa er projektholder på projektet Gudenåen – en strøm af oplevelser.

Gudenåen er en samlande faktor for de syv Gudenå Kommuner, som rummer store natur- og kulturverdier og et stort turismepotentiale. Formålet med projektet er med udgangspunkt i dette potentiale at skabe flere arbejdspladser og at øge turismeomsætningen i de syv kommuner.

Projektet sigter på at:

- skabe helhedsprodukter med udgangspunkt i natur og kultur
- fokusere på produkter, der har et højt kvalitativt niveau
- tiltrække nye og bedre betalende gæster og øge de nuværende turisternes ophold og døgnforbrug
- medvirke til at øge beskæftigelse og omsætning i og i relation til turismen i Gudenåkommunerne

Indsatsen i projektet retter sig bl.a. mod to hovedmålgrupper: børnefamilier ("sjov, leg og læring") og par uden børn +45 ("det gode liv"). Disse to hovedmålgrupper

bearbejdes på følgende internationale markeder: Tyskland, Holland, Storbritannien, Norge og Sverige i et tæt samarbejde med Midtjysk Turisme og VisitDenmark.

Projektet gennemføres med støtte fra Region Midtjylland, Grøn Vækst, de syv Gudenå-kommuner, LAG og private partnere.

Brandstory

Gudenåen er Danmarks længste å. Men den er meget mere end det.

Åen opstod under den sidste istid for 15.000 år siden, og i generation efter generation har den spillet en afgørende rolle for udviklingen af samfund og industri. Som fiskevand, transportvej og energikilde har åen været udgangspunkt for civilisation – ikke omvendt.

Den har altid været her, og den vil altid være her.

Ved Gudenåen er kulturen og historien ikke kun noget, man ser og hører. Det er noget, man mærker. Åen, skovene, søerne, Pramdragestien, klostrene, bakkerne og byerne emmer af det.

Gudenåen er ikke en turistattraktion. Gudenåen er en fornemmelse, en stemning, et åndehul. Gudenåen er fantastisk og varieret natur, spændende byer, inspirerende kultur og unik historie. Lige midt i det hele. Til at komme til. Til at færdes på, færdes ved, om, i og omkring. For alle.

Gudenåen er en pause. Fra en hektisk hverdag, fra færdigpakke ferier og tomme underholdningskalorier. Gudenåen er rammen om ferie, aktiviteter og oplevelser, I skaber sammen.

For ved Gudenåen er der tid. Tid til hinanden. Tid til at være sammen. Og tid til at trække vejret.

Gudenåen er ... Yours to Explore ...

visitgudenaa
YOURS TO EXPLORE

Formidler- og leverandørnetværker

Såvel formidlere og leverandører kan tage ejerskab til den digitale platform OplevGudenaa.dk og udnytte de muligheder, denne platform giver til at skabe det samlede overblik over tilgængelighed, faciliteter og formidling.

Hertil knytter sig også et fælles ejerskab til det digitale planlægningsværktøj GudenåKortet, der forventes at blive den centrale "Gudenådatabase" på tværs af kommunegrænser.

Den digitale platform OplevGudenaa.dk

I fase 1 af OplevGudenaa er der arbejdet intens på at videreudvikle, tilpasse og fremtidssikre den digitale platform OplevGudenaa.dk. Det er lykkedes at opfylde ambitionerne om at kunne høste data dynamisk fra nationale datasiloer:

- HistoriskAtlas.dk
- VisitDenmark
- UdiNaturen.dk
- GeodataStyrelsen

Det er et gennembrud for formidlingsindsatsen generelt, at det er lykkedes rent teknisk at høste og vise et stort samlet datasæt. Og det er sandsynligvis kun lykkedes som følge af stor vedholdenhed gennem et langt projektforsøb.

OplevGudenaa.dk vil blive omtalt nærmere senere i formidlingsprogrammet. Den tekniske løsning kan stilles til rådighed for andre projekter.

Udstilling på AQUA

Tanken om en ny Gudenåudstilling på AQUA tog udgangspunkt i bogen "Gudenåens kulturhistorie" af tidl. akvariechef Erik Hofmeister.

I bogen redegøres for de mange menneskelige aktiviteter, der gennem tiden har fundet sted ved Gudenåen. OplevGudenaa har indgået en aftale med Erik Hofmeister om, at der kan udvælges historier fra bogen til "fordeling" langs åen via f.eks. QR-koder, der henter historierne fra HistoriskAtlas og viser dem på OplevGudenaa.dk sammen med faciliteter og afmærkede ruter.

Et centralt omdrejningspunkt i formidlingsarbejdet har været at sikre en sammenhæng mellem den nye udstilling på AQUA om Gudenåen og formidlingen i landskabet. Udstillingen åbnede i juni 2014, og udgør derfor en væsentlig del af OplevGudenaa's fase 1.

I tilknytning til udstillingen er der opsat høj-skilte på udvalgte lokaliteter langs åen, og der er udviklet en applikation om Gudenåen, som også vil blive omtalt senere i formidlingsprogrammet.

Himmelbjerggruten og Trækstien ved Vejerslev Skov

OplevGudenaa har igangsat en række GudenaaPartnerskaber, der er lokale grønne partnerskaber knyttet til Gudenåen. De to GudenaaPartnerskaber om Himmelbjerggruten og Trækstien ved Vejerslev Skov rummer begge en tilknyttet formidlingsindsats. Partnerskabet om Vejerslev Skov blev afsluttet i 2013, mens Himmelbjerggruten forventes afsluttet i 2014.

Erfaringer fra begge projekter indgår i dette formidlingsprogram og vil give inspiration til formidlingsindsatsen i de øvrige GudenaaPartnerskaber.

De fem største attraktioner

OplevGudenaa har taget initiativ til at samle de væsentligste turistattraktioner langs Gudenåen for at koordinere formidlingsindsatsen og skabe synergi mellem disse:

- Himmelbjerget
- Hjejlen
- AQUA
- Randers Regnskov
- Energimuseet

Disse attraktioner oppebærer et stort besøgstal, og der kan skabes en gensidig synergi til indsatserne om Gudenåen.

Den Blå Bro og Randers Regnskov

Formidlingsniveauer

I både den eksisterende og i en ny formidling af Gudenåen kan der overordnet arbejdes med 4 fysiske formidlingsniveauer. Disse niveauer skal ikke opfattes statisk, men kan ændre sig over tid og efter den energi, der knyttes lokalt til udviklingsopgaver:

1. Bemandet formidlingscenter
2. Ubemandet formidlingscenter
3. Formidlingslokalitet med faciliteter
4. Formidlingspunkt

Som en afsluttende del af fase 1 etableres konkrete eksempelprojekter på de 4 formidlingsniveauer, som bringer OplevGudenaa fra fase 1 (i perioden 2012 – ultimo 2014) til fase 2.

Der er i fase 1 foretaget en udvælgelse af konkrete lokaliteter, hvor der inden afslutningen af fase 1 vil være udført formidlingsaktiviteter ud fra formidlingsprogrammets principper og dermed foreligger en række konkrete eksempelprojekter, der kan videreføres og videreudvikles i fase 2 på andre lokaliteter.

Ad 1 – bemandet formidlingscenter:

Som et eksempel på et bemandet formidlingscenter indgår udstillingen på AQUA, som beskrives nærmere på side 5. Udstillingen er udført under OplevGudenaa's fase 1

Ad 2 – ubemandet formidlingscenter

Som eksempler på ubemandede formidlingscentre er Vestbirk Vandkraftværk (se side 7) samt evt. Klostermølle udvalgt i fase 1.

Opstemningen ved Vilholt på tværs af Gudnåen blev fjernet i oktober 2008. Indvielsen af det nye stryg forbi Vilholt fandt sted i juni i 2009. Formidlingen af Vilholt dæmningen er placeret på Klostermølle, hvor der i forvejen er udstillinger og offentlig adgang.

På Klostermølle er der sket en integration af eksisterende formidling med fortælling om fjernelsen af opstemningen ved Vilholt. Også formidlingen på Klostermølle omstilles generelt til at have fokus rettet mere mod Gudenåen.

Formidlingsindsatsen på Klostermølle hænger nært sammen med det lokale GudenaaPartnerskab om "Stier og formidling sydvest for Mossø" og et kommende GudenaaPartnerskab om tilgængelighed rundt om Mossø.

Ad 3 – formidlingslokalitet med faciliteter

Som eksempel på en formidlingslokalitet med faciliteter vil GudenaaPartnerskabet om Himmelbjerggruten være et godt udgangspunkt. Formidlingsindsatsen her vil gå i gang så snart de endelige aftaler med lodsejerne er på plads og ruten er fastlagt. Det forventes at ske ultimo 2014.

Udover strækningen nord om søerne mellem Ry og Silkeborg, indgår også et forløb syd om søerne i den samlede ringrute på ca. 50 km afmærket vandrute. Vandruten kommer forbi flere eksempler på formidlingslokaliteter med faciliteter som f.eks. Ry Havn, Skimminghøj Teltplads, Alling Vest Teltplads, Laven Søplads, De Små Fisk, Silkeborg Havn, Skyttehusets Camping, Hjejls anløbsplads ved Hotel Julsø og Himmelbjerget.

I partnerskabet om Himmelbjerggruten vil der ske en koordinering af den samlede formidlingsindsats, så der her vil være en oplagt mulighed for at gennemføre et samlet højaktuelt eksempelprojekt, hvor eksisterende formidling løbende saneres og erstattes af ny sammenhængende og koordineret formidling.

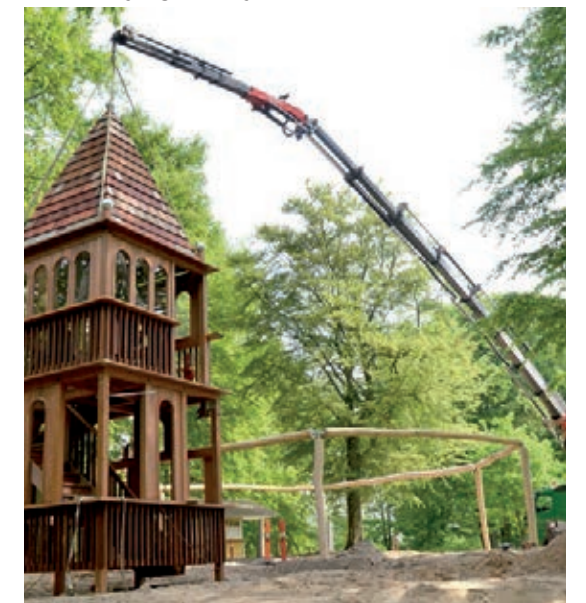
Den første del af et unikt legeunivers på Himmelbjerget blev indviet i juni 2014. Grundidéen i legeuniverset er, at indbygge og udvikle Himmelbjergets rolle som formidlingssted for den danske grundlov. Også dette projekt er udviklet som et partnerskab og vil indgå i den samlede formidling af Himmelbjerggruten.

Ad 4 – formidlingspunkt

Som eksempler på formidlingspunkter er GudenaaPartnerskabet fra Vestermølle til Gudenå et aktuelt og gennemført eksempel på et GudenaaPartnerskab.

Projektet integrerer hosting af digitale historier på HistoriskAtlas/OplevGudenaa.dk med opsætning af QR-koder i landskabet.

Fra etableringen af det nye legeunivers på Himmelbjerget, maj 2014

Højskilte er sat ud ved Gudenåen på 5 udvalgte lokaliteter

Udstillingen på AQUA

Et centralt omdrejningspunkt i arbejdet med en ny Gudenåudstilling på AQUA har været at sikre en sammenhæng mellem udstillingen og formidlingen i landskabet. Der blev i 2013/2014 fremstillet et visionært programoplæg for Gudenåudstillingen, som erstattede en tidligere udstilling om Søhøjlandet. Nordea-fonden bevilgede den nødvendige økonomi, og udstillingen åbnede i juni 2014.

AQUA's tidligere udstilling om Søhøjlandet i udstillingsbygningens 2. sal blev ultimo 2013 taget ned, og udstilling om hele Gudenåen blev opbygget. Åens stemning er visualiseret via scenografiske virkemidler, hvor der både indgår programmeret AV og fysisk design. Åen fremstår som en tunnel, hvor publikum har oplevelsen af at være nede under vandoverfladen på en rejse fra kilde til fjord.

Undervejs er der opsat retningsbestemte højttalere, hvor Vigga Bro giver en fortælling som Moder Å i forskellige roller fra den rislende kilde til den brede flod inden udløbet i fjorden. Der er også opsat touchskærme, der på dansk og engelsk fokuserer på historier, billeder og opgaver tilknyttet 5 udvalgte lokaliteter:

- Udspringet ved Tinnet krat
- Uldum Kær
- Søhøjlandet omkring Silkeborgsøerne

Prøv at "flyv som en isfugl" eller "spring som en laks"

- Tange Sø og Tangeværket
- Vorup Enge tæt på udløbet i Randers Fjord

Et enkelt sted kan man bryde vandspejlet og stikke hovedet op og opleve udsigten mod Himmelbjerget og Hjejlen via en cylindrisk fotostat. Ellers er der mørkt og dunkelt i de fleste områder af åen, så man må skærpe

sine sanser for at orientere sig. Loftet er en lysende flade op mod verden ovenfor vandet.

Midt i udstillingsrummet er der opsat stor-skærme, hvor man kan indtage rollen som isfugl eller fisk. Sensorer aflæser publikums bevægelser, som så igen styrer dyrenes handlinger på skærmen – "flyv som en isfugl" eller "spring som en laks".

På de 5 udvalgte lokaliteter i landskabet er der opsat højskilte, som refererer til udstillingen på AQUA og Gudenåens Applikation, der er lavet i tilknytning til udstillingen. Applikationen er udført som et supplement til udstillingen med reference til de 5 lokaliteter.

Man kan løse opgaver og indsende billeder til visning i udstillingen på AQUA fra lokaliteterne. Applikationen rummer også et link til OplevGudenaa.dk, så man kan bevæge sig videre ud i Gudenålandskabet.

Det er et udviklingsmål, at der langs åen opstilles flere højskilte, som refererer til udstillingen på AQUA, så der opstår en kobling mellem besøgsstederne i landskabet og formidlingen på AQUA. Disse yderligere lokaliteter kunne f.eks. være:

1. Vestbirk Vandkraftværk
2. Vilholt
3. Voervadsbro
4. Klostermølle
5. Fuldbro Mølle
6. Vædebro
7. Øm Klostermuseum
8. Emborg Bro

9. Rye Mølle
10. Ry Stationsby
11. Himmelbjerget
12. Hjejlen
13. Silkeborg
14. Svostrup
15. Sminge
16. Kongensbro

17. Ans
18. Bjerringbro
19. Kjællinghøl
20. Busbjerg
21. Ulstrup
22. Langå
23. Fladbro
24. Randers

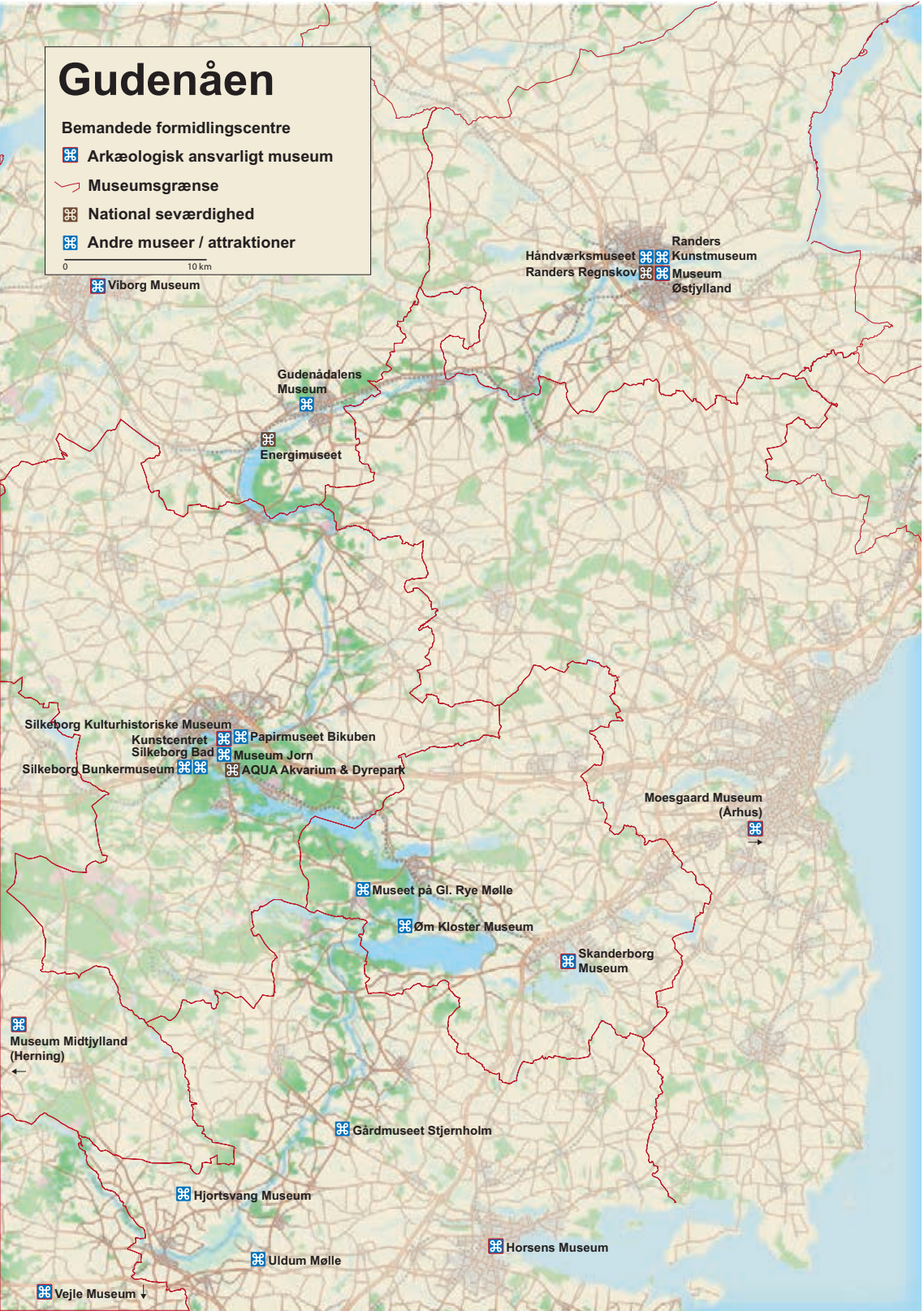
I GudenaaPartnerskabet om Sejladsoplevelser – Vandvejen – er der formuleret et forslag om en række GudenåKrydsningspunkter, hvor forskellige målgrupper (vandrere, cyklister og bilister) naturligt vil kunne mødes og få del i formidling og faciliteter. Mange af de ovennævnte lokaliteter vil også være krydsningspunkter.

Forslag til GudenåKrydsningspunkter ved Vandvejen

Silkeborg Museum i Silkeborg Hovedgård

Det bemandede formidlingscenter

**- museum med personale (evt. med entré),
attraksjon med personale (evt. med entré),
naturskole med personale etc.**

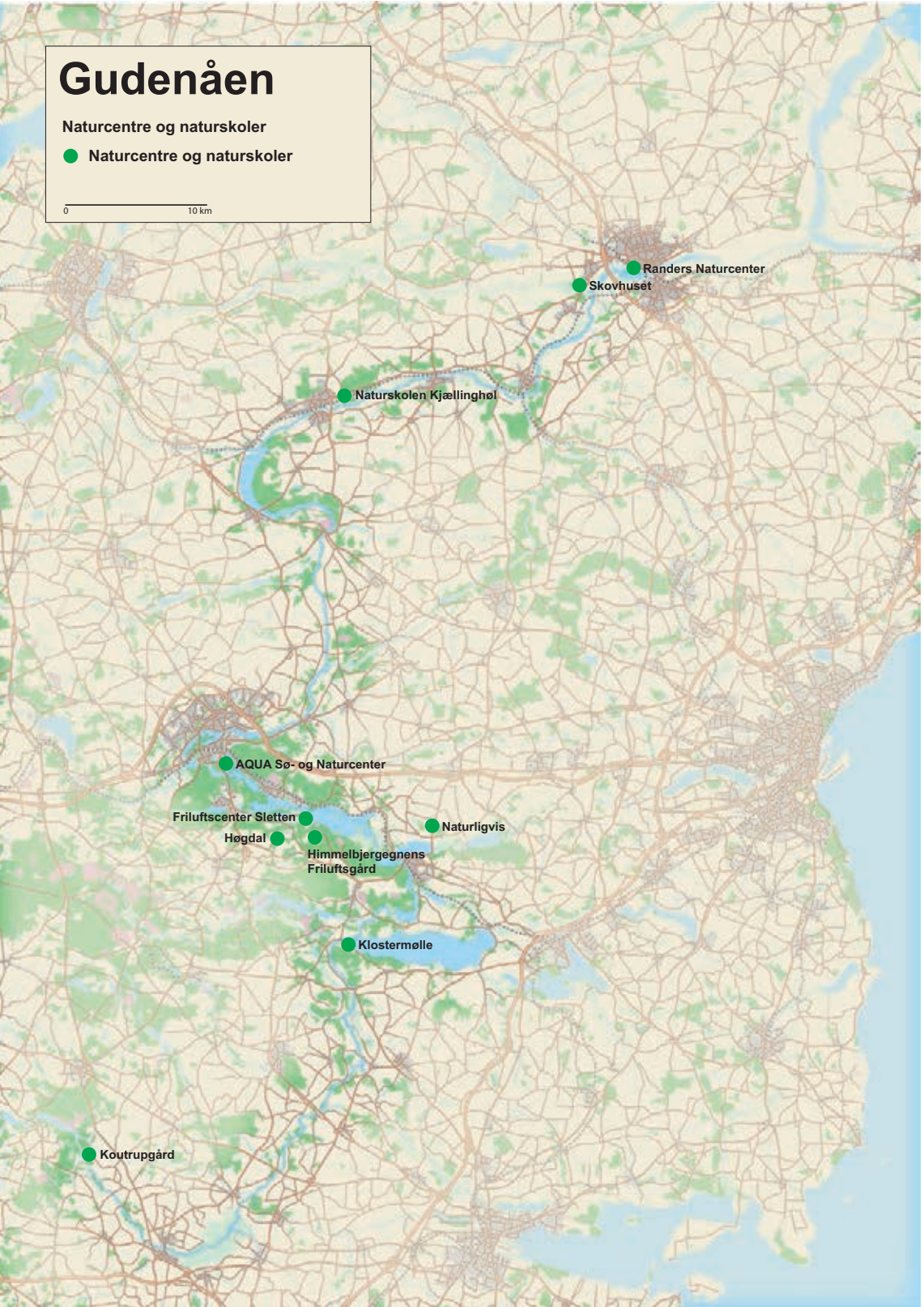
Formidlingen på et bemandet formidlingscenter kan typisk bestå af:

- Planchedeutstillinger / tableauer / eksperimenter
- Udstillede genstande med formidling
- Levende formidling, personale

Der vil være tale om lokaliteter, der er indrettet til tidskrævende og dybere formidlingsaktiviteter om specialiserede eller generelle emner.

De statsanerkendte museer og naturskoler er eksempler på bemandede formidlingscentre.

Til højre: Ruinerne af Øm Kloster

Plancheudstilling under fugletårn i Uldum Kær

Det ubemandede formidlingscenter

- ubemandet museum, naturudstilling, madpakkerum med formidling etc.

Formidlingen kan typisk omfatte:

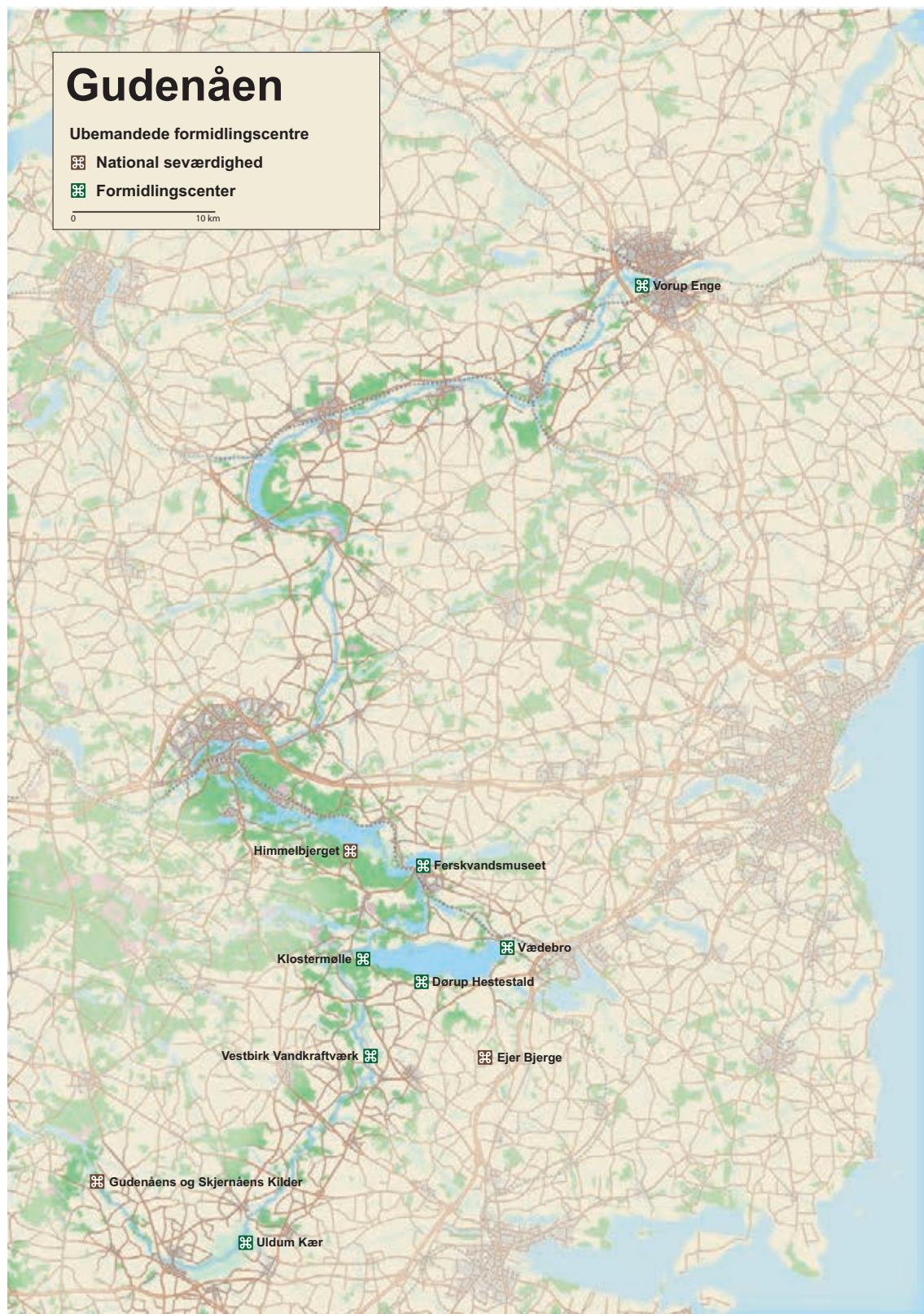
- Udstillede genstande med formidling / tableauer
- A1-højskilte eller plancheudstilling

De ubemandede formidlingscentre er typisk opsat ved lokaliteter, der er indrettet med henblik historiefortælling – her er typisk f.eks. også en P-plads, madpakkerum, toilet etc.

Ved det offentlig opholdsområde Vædebro er i dag en plancheudstilling med relation til Mossø. Eksisterende formidling retænkes gennem et GudenaaPartnerskab om Mossø med henblik på at bidrage til den samlede fortælling om Gudenåen under OplevGudenaa.

Til højre: Vædebro og Alken Enge er i disse år genstand for af de mest spændende og omfattende arkæologiske udgravninger af international interesse. Det er oplagt løbende at udvide formidlingen med nyindhøstet viden fra udgravningerne, hvor resultaterne allerede nu tyder på, at der var en forholdsvis fast forankret samfundsstruktur i Danmark allerede omkring år 0.

Forsiden af partnerskabets afrapportering

Vestbirk Vandkraftværk

Der er gennemført et GudenaaPartnerskab om scenarier for Vestbirk Vandkraftværks fremtid. I løbet af få år tages der endeligt stilling til, om elproduktionen kan fortsætte.

Som en opstart vil der ske en konvertering af den eksisterende formidling om kraftværket til en ny formidling med fokus på Gudenåen.

Denne formidling hænger nært sammen med Horsens Kommunes blotlægning af den gamle jernbanebro, der førte Bryrupbanen over Gudenådal. Jernbanebroen blev tildækket med jord, da banen blev

udvidet fra smalspor til almindelige spor i 1930.

Dette kunne lade sig gøre, fordi Vestbirk Vandkraftværk i mellemtiden var opført, og vandmængden i den oprindelige Gudenå var svundet ind. Kraftværk og jernbanebro er derfor to forskellige – men sammenhængende – indfaldsvinkler til den samme historie om kulturlandskabets og Gudenåens forandringer gennem tiden.

Der etableres ultimo 2014 et nyt GudenaaPartnerskab, som vil arbejde med adgang til Vestbirk Vandkraftværk og formidling af kraftværk og jernbanebro.

Fra åbningen af udstillingspavillonen ved Vestbirk Vandkraftværk i 2001.

Horsens Kommune fritlægger jernbanebroen, der førte Bryrupbanen over Gudenåen

Udeskolen på Sønderege Strand er indrettet af et grønt partnerskab i 2014. Der vil i forbindelse med undervisningsaktiviteter blive installeret målestationer, der måler vandkvalitet, sigtdybde, alger etc.

Formidlingslokalitet med faciliteter

- opholdsområde med parkering, borde/bænke, toilet, primitiv overnatning etc.

Formidlingen kan typisk omfatte:

- A2-infostander(e) og/eller A1-højskilt(e)

Her opsættes natur- og kulturhistorisk formidling på informationstavler, og detaljer kan hentes fra OplevGudenaa/HistoriskAtlas via QR-koder.

Der kan f.eks. være standardiseret information om det topografiske opland og om vandføringen på lokaliteten – måske også oplysninger om det "reelle" opland, hvis det adskiller sig fra det topografiske, og direkte henvisning til lokale målestationer, hvis de findes på lokaliteten.

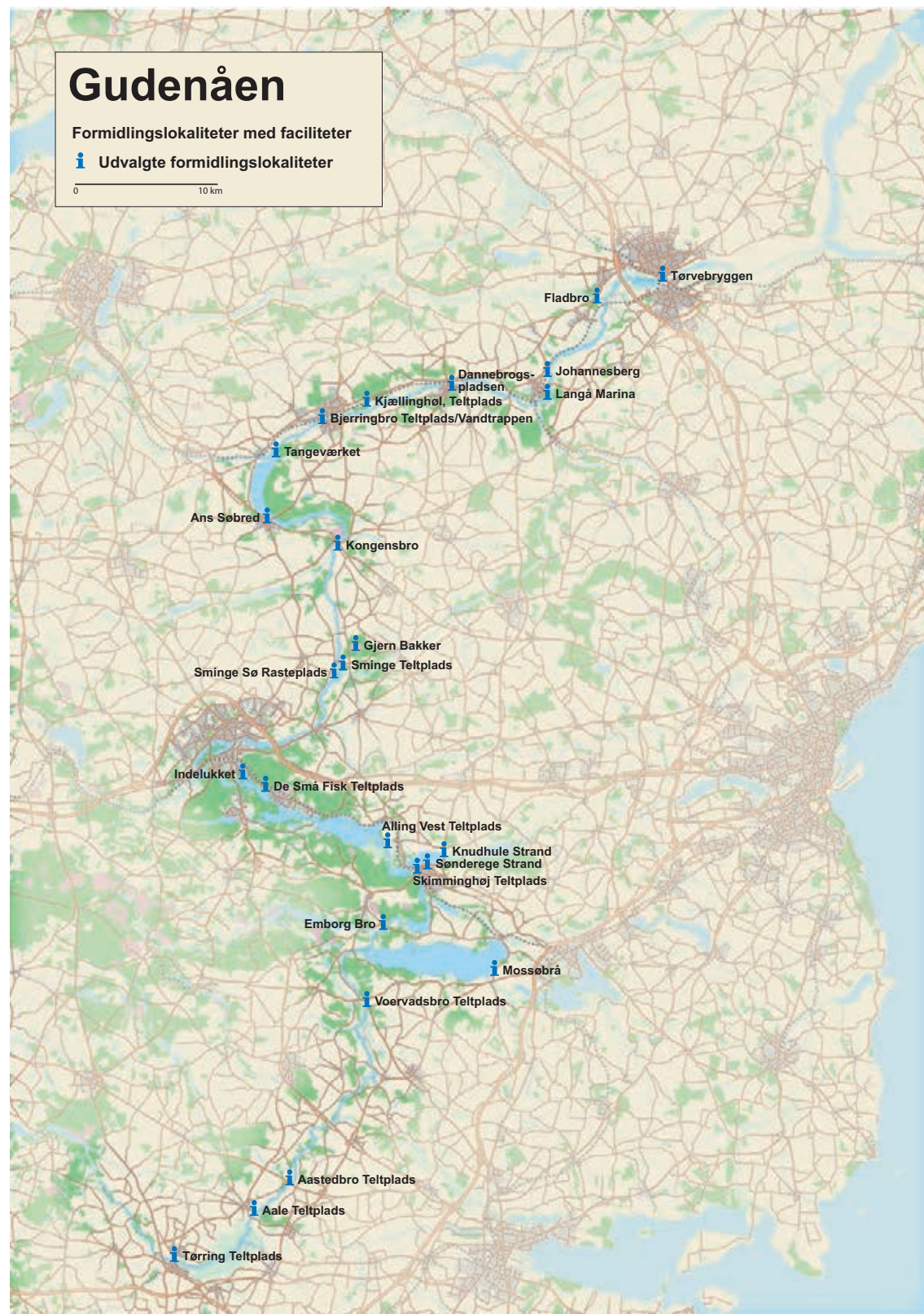
Nye toiletter om omklædning på Sønderege

Shelterplads ved Fladbro

Fugletårne i Uldum Kær

Emborg Bro

Det offentlige opholdsområde ved Emborg Bro er indrettet af et grønt partnerskab i 2010.

På alle formidlingslokaliteter med faciliteter kan man opholde sig lidt længere tid - evt. slå sig ned for en periode. Der bør fra disse lokaliteter fremover være henvisning til andre formidlingslokaliteter og bemandede og ubemandede formidlingscentre, hvor man kan bruge mere tid - evt. en vejvisning via et kommende, sammenhængende GudenaaSti-forløb eller oplevelser på Vandvejen.

Formidlingspunkt

- pæl med piktogram eller QR-kode

- Pæl alene med piktogram
- A3-infostander eller A2-infostander

Opsat ved lokalitet, evt. P-plads, bro eller lign.

På alle lokaliteter med kontakt til Gudenåen kunne man på Gudenåniveau opstille en standardinfo som formidlingspunkt. Her kunne fortælles om lokalitetens højde over havet, hvor meget vand løber forbi her i Gudenåens

hovedløb, hvor langt er der til fjorden og til kilden. Punktformidlingen kunne også bestå af et simpelt oversigtskort, der går igen fra sted til sted, men med en markering af "her er du nu" ved Gudenåen.

Alle broer over Gudenåen er gennem GudenåaPartnerskabet om Vandvejen foreslået skiltet med broens navn og afstanden fra kilden og til fjorden. Skiltningen skal henvende sig såvel til den sejlende som til de, der færdes i landskabet til fods, på cykel eller i bil.

Nordkær Bro i Uldum Kær

GudenaaPartnerskabet "fra Vestermølle til Gudenå"

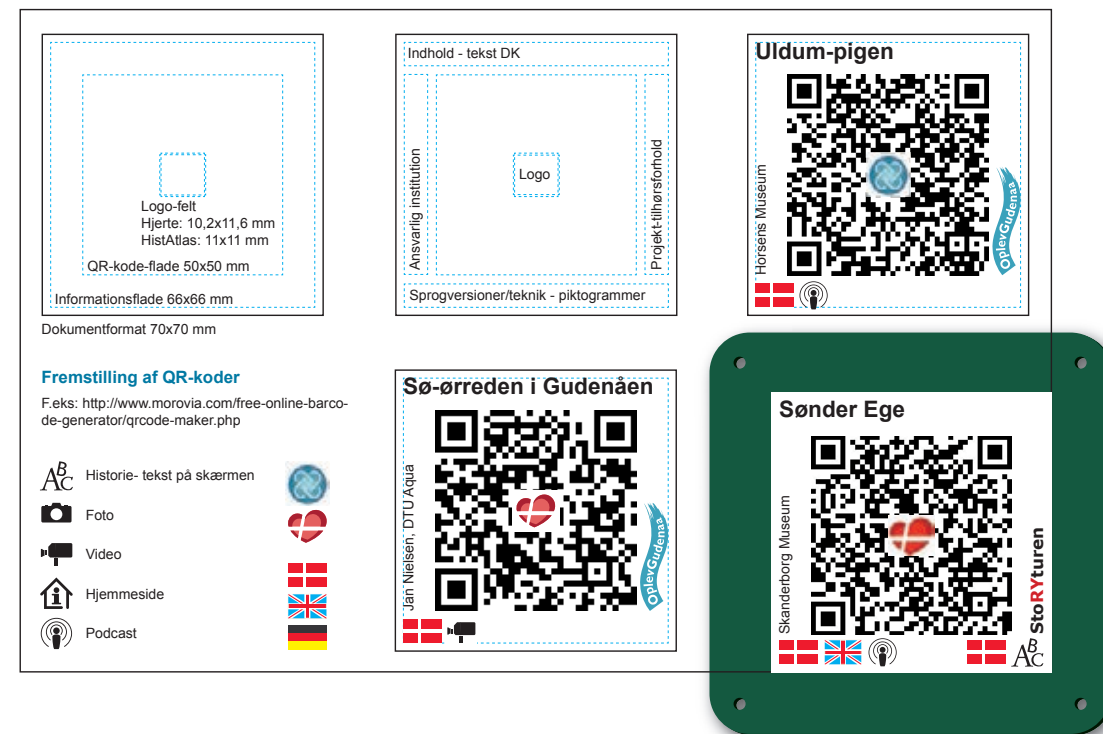
– digital formidling i praksis

Vestermølle er et natur- og kulturcenter beliggende ved Skanderborg Sø, som via Tånning Å og Mossø er koblet til Gudenåen. Vestermølle Møllelaug har haft et ønske om at udvikle et koncept med ture i landskabet med udgangspunkt fra Vestermølle. Undervejs på turene gøres stop ved spændende formidlingslokaliteter, som bidrager til at sætte Vestermølle ind i en sammenhæng til andre lokaliteter. Nordea-fonden støttede møllelaugets tanker under forudsætning af, at projektet blev udført som et GudenaaPartnerskab.

Det bevirkede, at nye og eksisterende historier i landskabet skulle lægges på HistoriskAtlas. Skanderborg Museum fik som det stedlige kulturhistoriske museum rollen at validere historierne. Projektet blev inddelt i en første fase med nyformulerede, digitale historier i Vestermølles nærområde og en anden fase, hvor historierne i høj grad også var mere Gudenånære.

Projektet fik den betydning, at samarbejdet mellem en formidlingsinstitution og museet blev testet i praksis. Det betød igen, at HistoriskAtlas blev inddraget for at tilpasse teknik og praksis i forhold til casen. Endvidere viste det sig, at en del historier "allerede var i luften" via andre formidlingsinstitutioner – på skilte eller i foldere. Casens anden fase handlede derfor i høj grad om at finde frem til ejerskabet bag de enkelte historier, ejerskabet bag pæle og andre placeringssteder i landskabet samt opnå tilladelser til at genbruge og evt. redigere historier og opsætningssteder knyttet til en tur gennem landskabet.

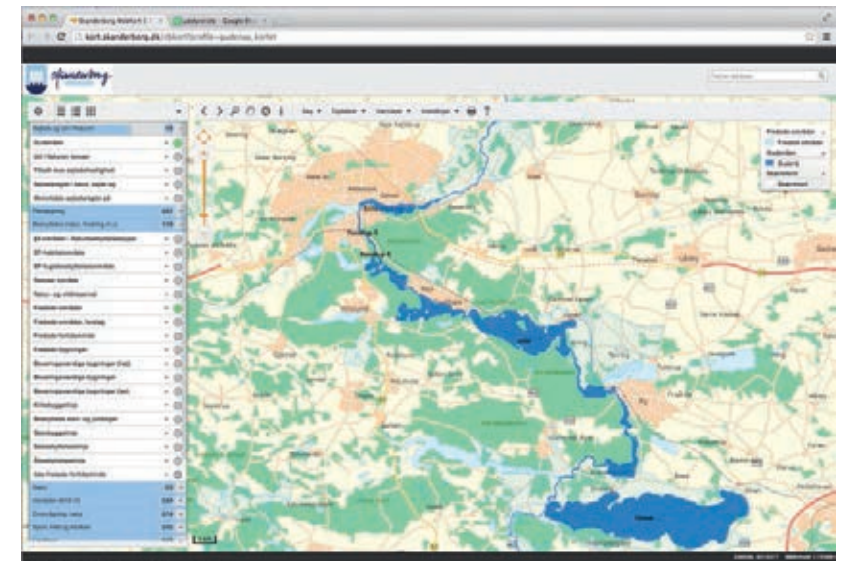
En del af projektet "Fra Vestermølle til Gudenå" kom til at handle om praktik og grafisk fremstilling af QR-koder. Så længe QR-koder er i anvendelse anbefales det, at QR-koder i regi af OplevGudenaa eller tilknyttede projekter ser ud, som vejledningen her angiver.

En forudsætning for, at et museum kan validere en historie og lægge den på HistoriskAtlas er, at museet er medlem af Foreningen HistoriskAtlas. Det vil maksimalt tage museets formidler 2 timer at udføre opgaven pr historie. Hvis initiativtageren til formidlingen selv kan opnå medlemskab af foreningen HistoriskAtlas kan man dele arbejdet med indlæsning af tekst, billeder, podcasts etc., så museets rolle begrænses til som redaktør at uploade den endelige historie. Derved spares tid i museets regi.

Screendump af testversionen af GudenaaKortet

GudenåKortet

Formålet med GudenåKortet er at give projektledere og -deltagere et værktøj til kortlægning og oplevelsesudvikling. Idéen opstod under udarbejdelsen af OplevGudenaa's registrant over Gudenåen, hvor den papirbaserede version havde visse begrænsninger i forhold til en løbende ajourføring, efterhånden som projekter langs åen blev udført.

Derfor blev det besluttet sammen med Gudenåkommunerne at udvikle et digitalt kort, der trækker dynamisk på nationale og kommunale datasiloer og dermed samler alle tilgængelige Gudenårelaterede data om f.eks. stier, naturområder, attraktioner, kulturhistorie, planmæssige forhold og adgangsforhold.

Målsætninger for GudenåKortet er bl.a.:

- Indhold i GudenåKortet skal være valide, officielle og senest opdaterede data, såsom planer, beskrivelser og faciliteter, fra kendte kilder
- GudenåKortet skal via sin forankring i en tværgående afsenderkreds og ved kvaliteten af sit målgruppeorienterede indhold have en blivende værdi, gerne i et omfang, så GudenåKortet kan tjene som et pilotprojekt for andre
- Data skal hentes dynamisk fra nationale og kommunale dataejere. GudenåKortets afsendere må derfor motivere dataejere til forædling af data
- Så vidt GudenåKortets afsendere kan påvirke det, tilstræbes der en over-

ensstemmelse mellem det, man ser i naturen og det, man ser på kortet (farvekoder, piktogrammer mm)

- GudenåKortet er ikke designet til slutbrugen af oplevelser, men som en bruttodatabase eller et planlægningsgrundlag for projektledere og -deltagere i projekter, der udvikler rammer for oplevelser. GudenåKortet er dog tilgængeligt for alle via nettet og kan som indlejrede minimaps med udvalgte temaer på hjemmesider bruges til formidling.
- GudenåKortet er et ikke-kommercielt samarbejdsprojekt. GudenåKortet er gratis at bruge for alle og det består af grundkort og data, der er stillet gratis til rådighed.

Afsendere

GudenåKortet er udviklet i et samarbejde mellem Gudenåkomiteen, OplevGudenaa, VisitGudenaa og kommunernes GIS-afdelinger med Skanderborgs GIS-afdeling som teknisk tovholder.

GudenåKortet forankres hos alle parter, ved at alle parter bidrager til udviklingen af GudenåKortet og bidrager til at sikre at dets indhold og brug stemmer overens med parternes formål og interesser.

GudenåKortet er under opbygning. Det hidtidige resultat kan ses her: http://kort.skanderborg.dk/cbkort?profile=gudenaa_kortet

Den mobile platform OplevGudenaa.dk

OplevGudenaa.dk indsamler information fra flere forskellige databaser og viser det hele på en enkelt hjemmeside via et digitalt kort. Hjemmesiden er opbygget som et mobilt website, så alle data også kan ses via smartphones. På den måde får publikum adgang til en lang række nyttige oplysninger om landskabet, når man planlægger sin tur hjemmefra eller allerede er ude i landskabet.

Projektet er udført over en årrække og er fra starten under arbejdstitlen UdiNaturen//Søhøjlandet bl.a. støttet af Region Midtjylland, Regionalfondsmidler fra EU, landdistriktsmidler fra Ministeriet for By, Bolig og Landdistrikter og fra OplevSøhøjlandet. Projektet har fået driftsmidler fra Skanderborg og Horsens Kommuner.

Bag projektet stod i opstartsfasen OplevSøhøjlandet, som er et netværk mellem Naturstyrelsen Søhøjlandet, Skanderborg, Horsens og Silkeborg Kommuner samt områdets turisme og formidlingsinstitutioner med fokus på natur- og kulturhistorisk formidling. UdiNaturen//Søhøjlandet blev fra OplevSøhøjlandets

side i 2012 overdraget til OplevGudenaa, hvor en videre udvikling af OplevGudenaa.dk er sket.

Det er gennem Vestertermøllecasen (se forrige side) blevet belyst, at det er vigtigt, at ejerskab til formidlingen i landskabet er eentydigt placeret, så det kan afklares, hvor formidlere kan sikre sig tilladelse til at opsætte f.eks. QR-koder på eksisterende pæle og info-standere etc., så mængden af "isenkram" i landskabet begrænses mest muligt.

Datakilder

Grundideen med projektet er bl.a. at sikre, at ejere af data kan nøjes med at holde data ved lige et enkelt sted. Hvis man indlæser og senere opdaterer sine data på f.eks. Naturstyrelsens udinaturen.dk, så vises de automatisk på OplevGudenaa.dk, hvis dataene knytter sig til landskabet nær Gudenåen.

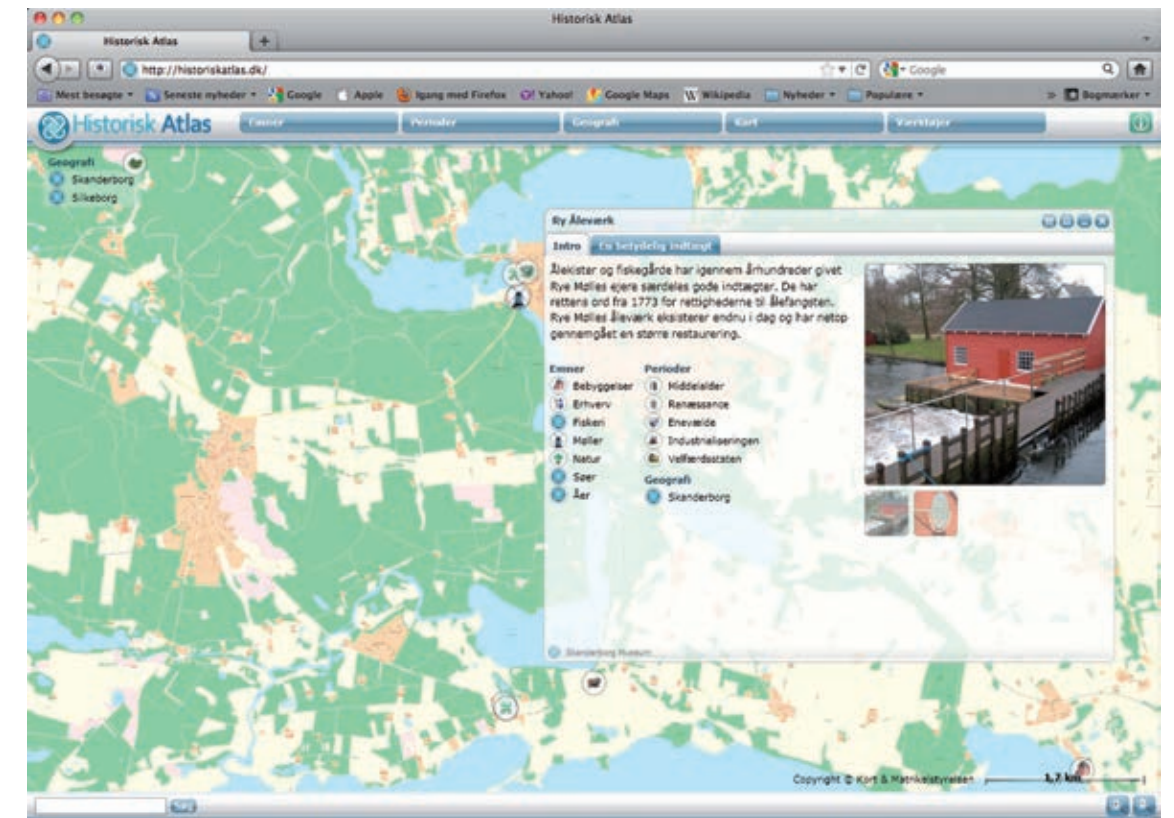
På samme måde vises turistdata fra visitdanmark.dk og natur- og kulturhistorier fra historiskatlas.dk. Natur- og kulturhistorier er

indlagt på historiskatlas.dk. En række historier langs Gudenåen er indlæst på HistoriskAtlas af bl.a. AQUA, Skanderborg og Horsens Museer, som har udarbejdet eller valideret historierne.

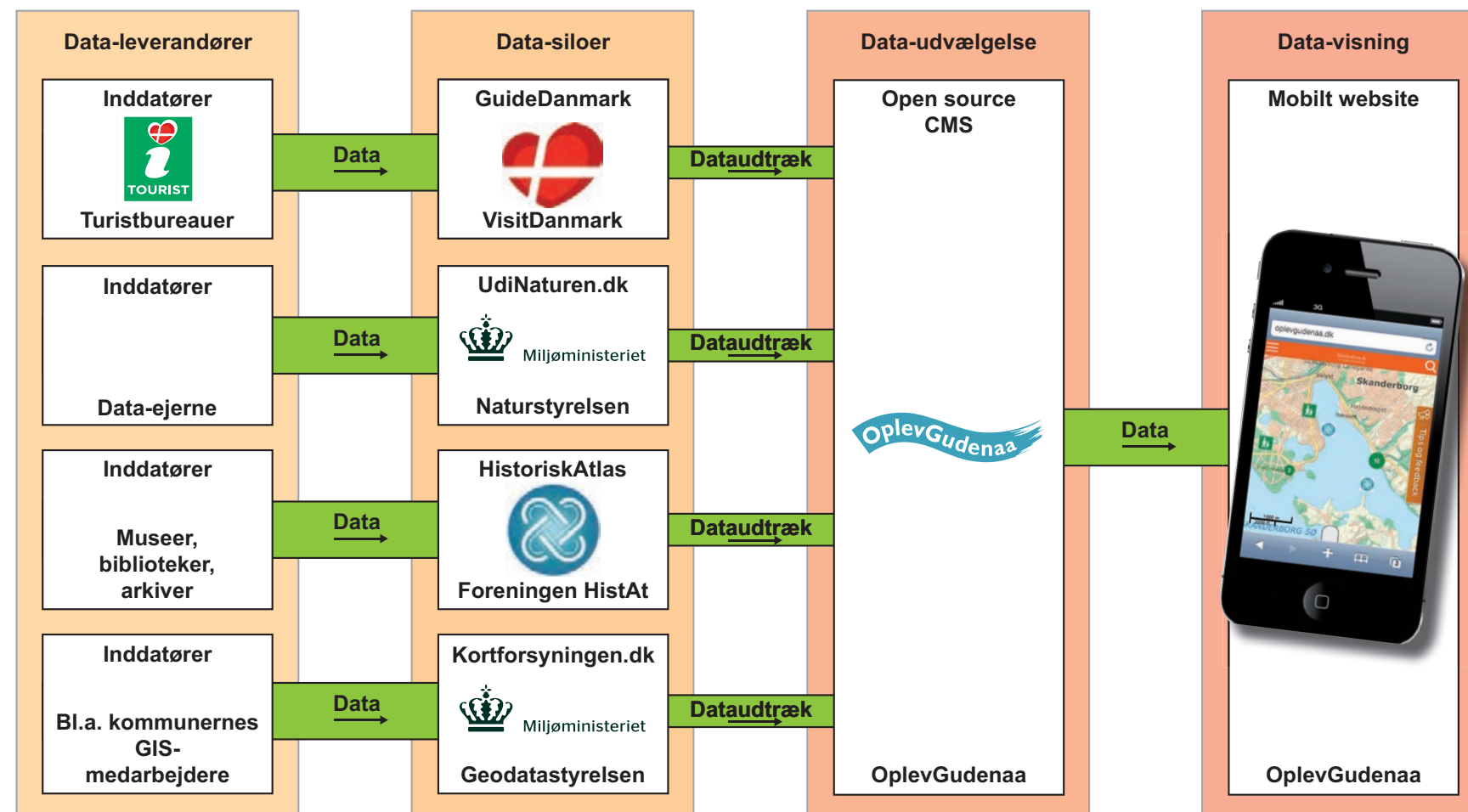
Alle disse data vises på et baggrundskort, som Geodatastyrelsen har udarbejdet. Der arbejdes på, at data fra andre hjemmesider på sigt også kan vises automatisk på OplevGudenaa.dk.

OplevGudenaa.dk er således et eksempel på en samarbejdsprojekt mellem nationale og lokale aktører. Al baggrunds-IT er baseret på opensource-løsninger, som i dette tilfælde er sat op af firmaet Klean.

OplevGudenaa vil fremadrettet arbejde videre for, at kvaliteten af de indlæste data nu hæves samtidig med, at platformen OplevGudenaa.dk løbende forbedres ved inddragelse af samarbejdspartnere, der gerne vil "genbruge" løsningens grundlæggende opbygning, men måske har andre behov end OplevGudenaa.dk umiddelbart opfylder.

OplevGudenaa har besluttet, at HistoriskAtlas.dk er en af de nationale datasiloer, der hoster formidling, der vises på OplevGudenaa.dk.

Kulturhistorier

Det lokale statsanerkendte kulturhistoriske museum kan naturligt stå som den overordnede ansvarlige ved udvælgelse og udarbejdelse af historier med vægten på det kulturhistoriske indhold. Museerne har et geografisk veldefineret ansvarsområde, som samlet set er landsdækkende – se kort side 6.

Det er museerne, der bedst kan vurdere, hvordan historierne får sammenhæng med anden kulturhistorisk formidling etc. samt sikre den vinkling på historiefortællingen, som museet lokalt ønsker at lægge i formidlingsarbejdet.

Men museerne er ikke alene om at arbejde med kulturhistorisk formidling. En mængde lokalhistoriske arkiver, biblioteker, foreninger og ildsjæle arbejder med at formidle lokale fortællinger. Det er ambitionen, at denne formidlingsindsats også kan indgå i den samlede Gudenåformidling.

Det er altså ikke nødvendigvis museerne selv, der står for at udarbejde formidlingen. Man kan uddelegere opgaven til ressourcepersoner på lokalhistoriske arkiver, biblioteker, støtteforeninger etc. Men museet kan via dialog

og samarbejde få det overordnede ansvar for formidlingens faglige indhold.

HistoriskAtlas er organiseret som en forening, der optager museer, biblioteker og arkiver som medlemmer fra hele Danmark. Det vil sige, at HistoriskAtlas er et brugerdrevent site, hvor den eneste direkte omkostning for formidlingsinstitutionerne er medlemskabet af foreningen.

En af fordelene ved at benytte HistoriskAtlas er, at man her har stor erfaring med formidling, og at indlæsning af historier, fotos m.v. er en stor genvej frem for selv at udvikle en særlig og omkostningstung platform til Gudenåen.

OplevGudenaa anbefaler derfor, at kræfterne lægges i en fællesudvikling af HistoriskAtlas som den nationale platform for hosting af natur- og kulturhistorier.

HistoriskAtlas består bl.a. af et website og tilhørende applikationer. Man kan således finde og downloade historier hjemmefra computeren, inden man tager på tur, eller man kan finde de nærmeste historier via smartphonen, når man er på turen. Da HistoriskAtlas ikke er geografisk begrænset, har man således ad-

gang til historier overalt i Danmark. Man kan se historierne placeret på kort, og man kan skifte baggrundskortet til historiske kort m.v.

OplevGudena.dk henter sine historier fra HistoriskAtlas, hvis de er forsynet med et særligt "Gudenå-tag". På OplevGudena.dk kan man altså se de udvalgte historier, der har relevans for en samlet fortælling om Gudenåen. Det kunne være de kulturhistoriske museer, der i samarbejde med biblioteker, arkiver og ildsjæle besluttede, hvilke historier på HistoriskAtlas, der er Gudenåhistorier og derfor får adgang til OplevGudena.dk.

Naturhistorier

Naturhistorisk formidling er ikke på samme

måde som kulturhistorisk formidling knyttet geografisk til ansvarsområder, men udføres af statsanerkendte naturhistoriske museer, naturvejledere, ressourcepersoner i grønne organisationer, ansatte i kommunernes naturafdelinger etc.

Derfor foreslås, at det overordnede ansvar for historier med vægten på det naturhistoriske indhold placeres hos det kommende formidlernetværk for Gudenåen. Da de kulturhistoriske museer også forvente at indgå i netværket vil det også være muligt at vægte historier, som rummer såvel naturhistoriske og kulturhistoriske aspekter.

HistoriskAtlas har som sit overordnede mål at formidle kulturhistorier. Men man har åbnet

op for, at naturhistorier også vil kunne lægges ind på sitet – evt. i et skjult lag, så de via "Gudenå-tagget" kan vises på OplevGudena.dk.

Fælles for natur- og kulturhistorier

Der sættes altid en afsenderssignatur på den enkelte historie. Signaturen er ved digital formidling samtidig et aktivt link til en e-mail-adresse, så bemærkninger og kommentarer til historien samles op af forfatteren selv, som så evt. kan tilrette historien.

På den måde kan historierne løbende få en justering på grundlag af direkte feed back fra brugerne til forfatteren uden at det dog er muligt at få vist bemærkninger på sitet og/eller mobiltelefonen.

Hvordan sammensættes historierne redaktionelt og indholdsmæssigt?

Historierne opbygges som en tekstlig fortælling med

- en beskrivende titel
- kortfattet indledende introduktion, som kan stå alene
- en uddybende brødtæst, der kan rumme hyperlinks til sideordnede historier og baggrundsviden på andre hjemmesider etc.

Den tekstlige historie kan suppleres med podcasts/lydfiler eller videoklip.

I tilknytning til indlæsning af podcast/lydfiler fra partnerskabet om StoRYturen på HistoriskAtlas blev der udviklet en teknik, hvor lydfiler og videoklip hostes på Youtube, men vises og hentes på HistoriskAtlas/OplevGudena.dk.

Det skal bemærkes, at en historie fremstillet som podcast/lydfil med henblik på at blive givet til publikum "lige i øret", ikke umiddelbart kan være den samme, som fremstilles tekstligt. Der er stor forskel på skrift- og talesprog. Endvidere bør en podcast/lydfil aldrig vare mere end højst 2 minutter.

Der fokuseres på at fortælle "Den gode historie" – hvorfor gjorde man det, man gjorde, lige her, hvor du står nu. Det er vigtigt, at formidlingen er stedsspecifik og forklarer stedets betydning i et sammenhængende Gudenåperspektiv.

Vi skal formidle det, som man ser på, og gøre "usynlige" ting synlige.

Netværket – Skal vi gå samme (mobile) vej ud i naturen

Det nationale netværk "Skal vi gå samme mobile vej ud i naturen?" er etableret i 2011 af OplevSøhøjlandet, og er gennem projektudviklingsperioden under "UdiNaturen//Søhøjlandet" og OplevGudenaas fase 1 drevet af VisitSkanderborg, der har påtaget sig opgaven som facilitator.

Målet med netværket er at dele ideer, viden og erfaringer mellem digitale projekter i et tillidsfyldt "rum", så man optimerer løsningerne og sikrer succeserne – og bl.a. undgår at gentage hinandens fejl.

Der er afholdt 3-4 møder om året på skiftende steder. Det første af i alt 11 afholdte netværksmøder blev afviklet på Ry Højskole, den 9. februar 2011.

Som medlem optages igangværende eller planlagte projekter, og det er typisk den projektansvarlige, der deltager i netværksmøderne. Leverandører af ydelser i relation til digital mobil formidling kan inviteres med som foredragsholdere eller gæster.

I 2014 har netværket haft omkring 50 aktive projektmedlemmer, og på net-

værksmøderne har der typisk deltaget 25-30 projektfolk foruden oplægsholderne. Endvidere har netværket afholdt ekskursioner til London og Amsterdam for bl.a. at besøge virksomheder, der er i front med digital formidling.

Rent teknologisk udvikles mobil formidling med meget stor hastighed, så hvad der er muligt i dag, var ikke muligt, da netværket blev dannet. Lige så snart en ny teknologisk landvinding er høstet, går udviklerne i gang med den næste. Det stiller store krav til indholdsdelen af formidlingen.

Historierne er stort set de samme. Det er metoden og redskaberne til at få fat i historierne – og måden, historierne fortælles på – som ændrer sig. I netværket deles erfaringer og ideer, succeser og fiaskoer, og der lægges øre til leverandører og eksperter.

Netværket har fokus på dem, der skal bruge løsningerne. Der er ikke vigtigt at udvikle løsninger, som kun få har fornøjelse af og/eller kan finde ud af at bruge.

Foldere

Der eksisterer idag en lang række foldere, der formidler lokaliteter eller natur- og kulturhistorier langs Gudenåen. Kun meget få af disse foldere har et specifikt sigte på Gudenå-formidling, men er snarere knyttet til enkeltlokaliteter, fredninger etc.

Det ville være hensigtsmæssigt, hvis fremstillingen af foldere fremover blev koordineret, så folderne var indholdsmæssigt og layout-mæssigt "i familie" og samlet udgjorde en god og solid formidlingsindsats for hele Gudenåen. Enkelte foldere kunne bære formidling af hele Gudenåen overordnet set, mens andre kunne forhol-

de sig til temaer af natur- og kulturhistorisk karakter og/eller målrettet delformidling i konkrete geografier.

Foldere har den store fordel, at de kan medtages på turen fremfor f.eks. kortborde. Endvidere kan man ved hjælp af foldere forberede sine oplevelser og fokusere på dét, som man er interesseret i.

Kun i en vis udstrækning kan foldere erstattes af digital formidling – bl.a. fordi det ikke er alle, der har eller ønsker at have adgang til smartphones i fritiden, og fordi der ikke alle steder er mobil-signal.

Overordnede principper for sammenhængende formidling

Afsendersignal – logo

På al formidling langs Gudenåen bør der være en klar afsender i form af et simpelt symbol, som viser publikum, at de oplever en del af en helhed. Det kunne være "OplevGudenaa"-logoet – uanset, hvilken type formidling, man oplever:

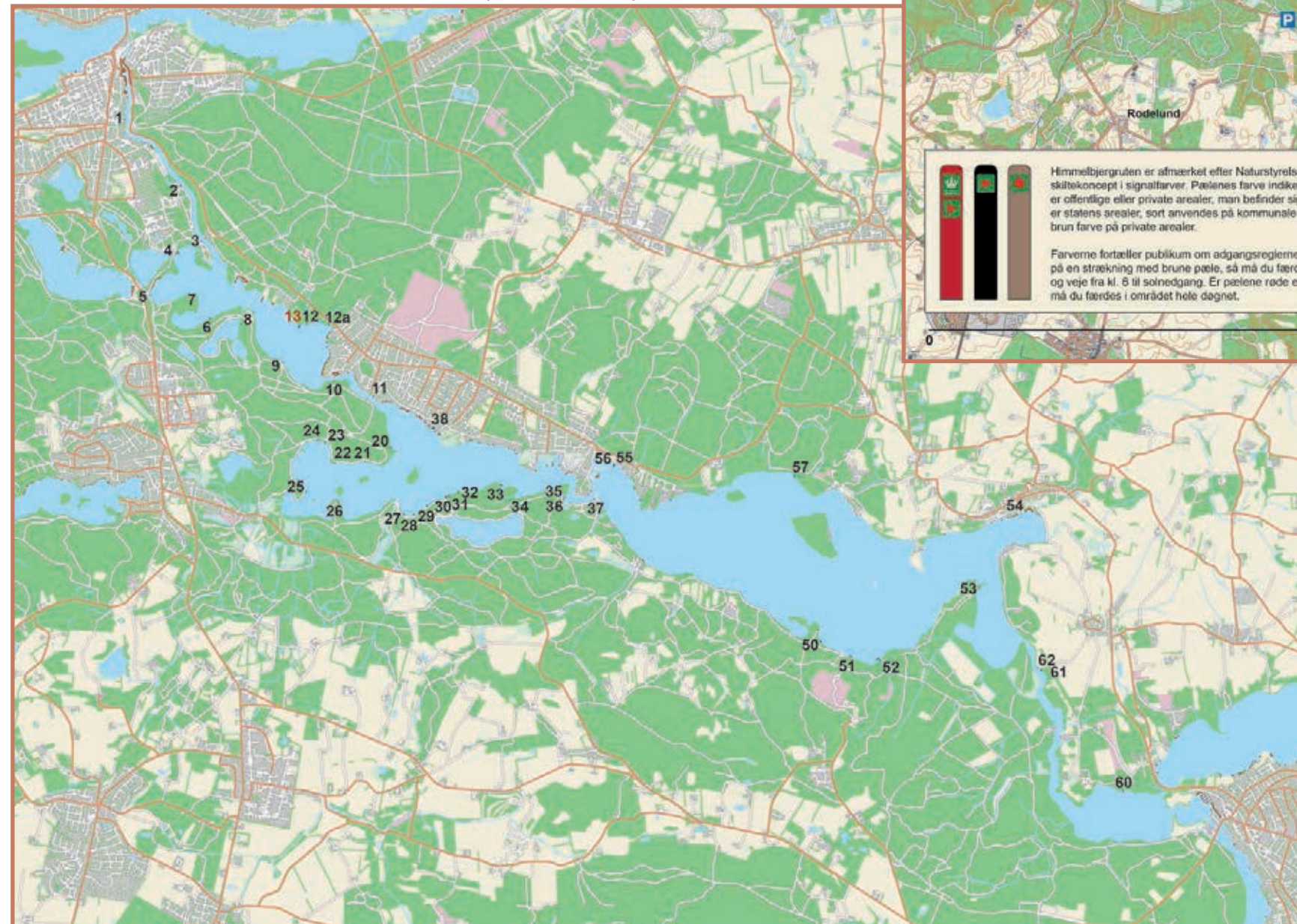
- Folder
- Piktogrampæl
- Oversigtskort
- Infotavle
- Udstilling
- Ubemandet formidlingscenter

- Bemandet formidlingscenter
- Den levende fortælling / guidede ture
- Digital information

OplevGudenaa er et offentligt projekt med en lang række af aktører. Det vil sjældent gavne formidlingsindsatsen og overskueligheden, at alle aktørers og bidragsyderes logoer medtages på formidlingsmaterialet.

Derfor er forslaget om at anvende OplevGudenaa's logo også en invitation til at deltage i den fælles formidlingsindsats. Når OplevGudenaa projektet på et tidspunkt afsluttes, kan logoet videreføres af andre instanser, der forsætter arbejdet med at udføre formidling i et Gudenå-perspektiv.

Korteksempel: Brosamarbejdets broer er vist med tal.

Samme kortudsnit som til venstre med et formidlingslag vedr. Himmelbjergruten.

Eksempel på signaturforklaring, hvor Naturstyrelsens piktogramlinje er anvendt og med oversættelser til engelsk. Fra Gudenåkomitéens folder om kano- og kajak-sejladsen på Gudenåen.

Signaturer

	Byområde, city/town		Havn for turistbåd, tourist boat		Sejlsrute, sailing route
	Bygninger, buildings		Vandrehjem, youth hostel		Isætningssted for kanoer og kajaker, landing site for canoes and kayaks
	Skov, forest		Campingplads, camping		Ophalingsplads, hauling place
	Eng/mose, wetland		Teltplads, primitive campsite		
	Sø, lake		Shelterplads, shelter		
	Vandløb, river/stream		Fugletårn, bird-observation tower		
	Jernbane, railway		Toilet, toilet		
	Større vej, road		Rasteplads med toilet, picnic area with toilet		
	Markvej/skovvej, gravel road		Landgangssted uden toilet, landing point without toilet		
	Sti, path		Overbæring, transfer place		
	Attraktion/museum, sight/museum		Rute for overbæring, route for transfer		
	Banegård, train station		Sluse (gebyr), lock (fee)		
	Turistbureau, tourist office		Sejls forbudt, sailing forbidden		
	Parkeringsplads, parking				

Data til fremstilling af grundkort

En meget stor del af Geodatastyrelsens grunddata – geodata – har som geografiske grunddata fra januar 2013 kunnet anvendes af alle til både kommercielle og ikke-kommercielle formål uden betaling. Det gælder landkortdata, matrikelkort og Danmarks Højdemodel.

Nordvendte kort

Kort, der opsættes på skiltestandere eller som højskilte, skal altid nordvendes, så betragteren har verdenshjørnerne placeret i forhold til kroppen på samme måde som på kortet.

Derved vil det være muligt at planlægge den videre færd ad f.eks. en afmærket rute, idet man umiddelbart skal følge samme retning som på kortet i forhold til ”her står du” markeringen på kortet.

Det betyder, at man nøje skal overveje, hvor skiltestanderen står bedst i forhold til en nordvendt placering, hvilket ikke altid er det samme, som den umiddelbart mest logiske placering af skiltet, hvis man kunne vælge frit.

Skilte, der ikke rummer kortinformationer kan selvfølgelig stilles frit i forhold til verdenshjørnerne.

Fra Geodatastyrelsens hjemmeside kortforsyningen.dk kan man downloade de senest opdaterede datasæt og viderebearbejde disse til grundkort, hvor man kan tilføje lagvis af informationer – ruter, piktogrammer for faciliteter, formidlingspunkter etc. Det kræver særlige programmer at kunne håndtere vektorbaserede datasæt til digitale og printbare kort – f.eks. Adobes Illustrator i kombination med Avenzas MAPublisher.

Da anvendelsen af MAPublisher betyder, at kort kan forblive georefererede (det vil sige, at alle data er forsynet med koordinater), kan man eksportere data til brug for f.eks. gps'ere. På den måde kan man meget præcist optegne f.eks. en vandre- eller cykeltur på kortet og eksportere tracket til brug på publikums gps. Eller man kan koordinere et pdf-kort, så man ved brug af kortet på smartphones kan få vist sin aktuelle position på kortet og på den måde tilrettelægge sin tur og nå frem til de ønskede lokaliteter via kortets veje og stier.

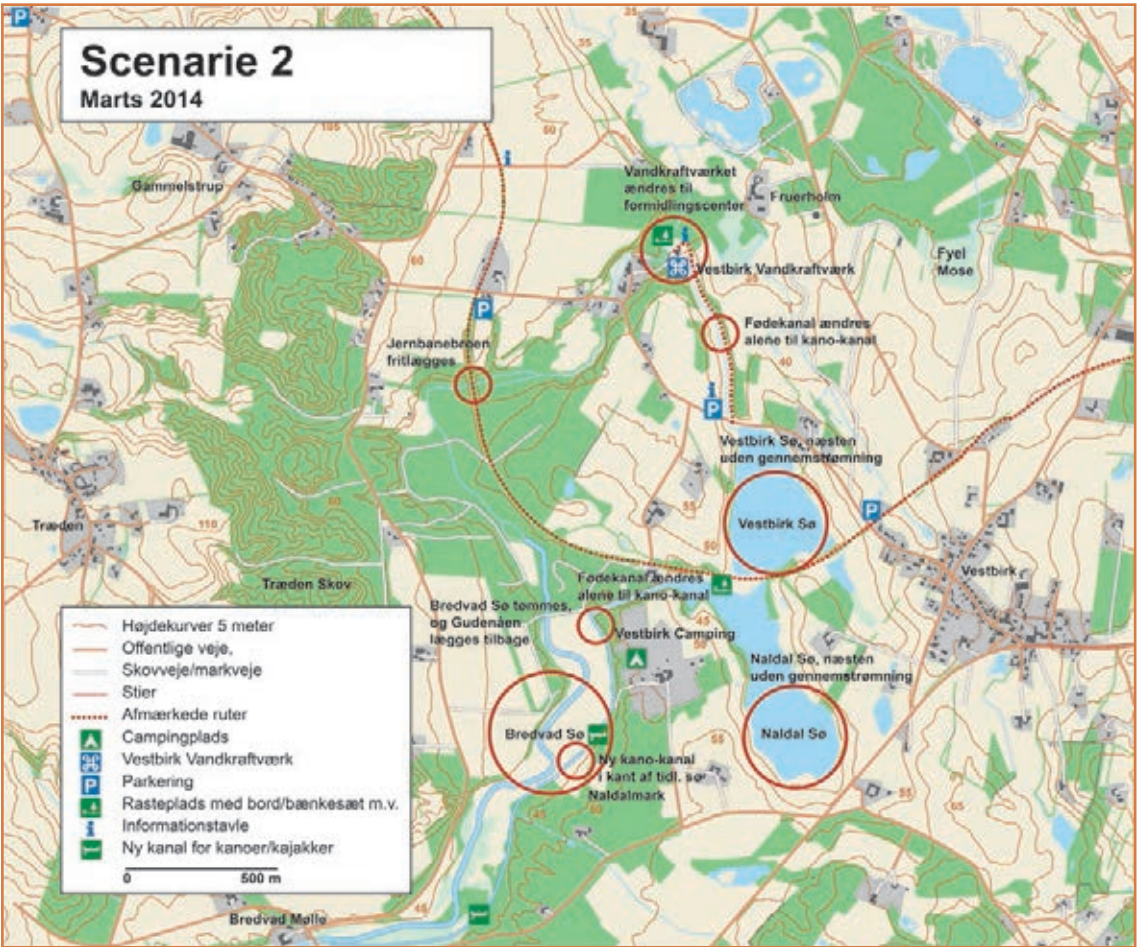
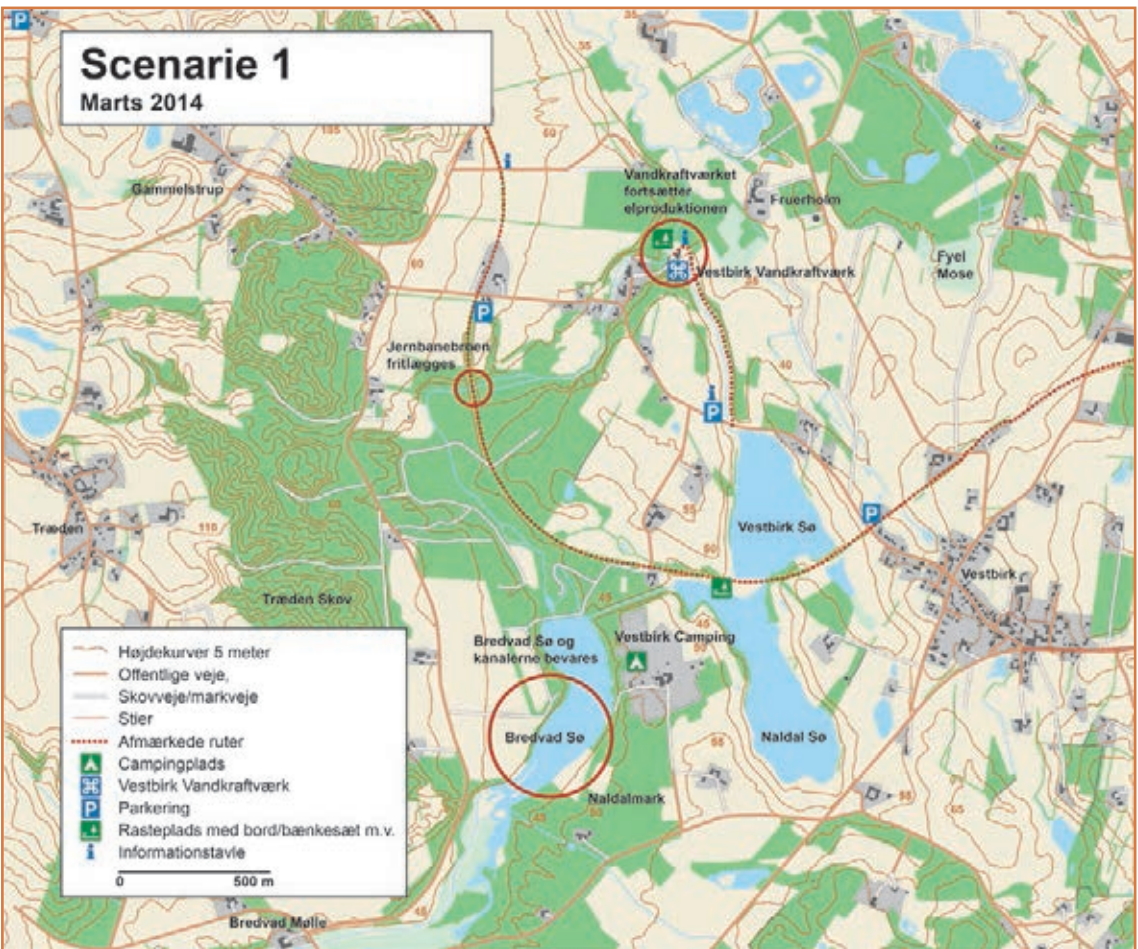
Det anbefales, at formidlere fremover fremstiller ensartede kort til formidlingsbrug, og at man i digital formidling ligeledes henter sine grundkort gennem kortforsyningen. På den

måde vil publikum kunne vænne sig til ensartede grundkort uanset, hvor man befinder sig ved Gudenåen.

Valg af farveblandinger til fremstilling af kort m.v. anbefales at tage udgangspunkt i Naturstyrelsens skiltehåndbog, så f.eks. den grønne skovfarve er ens fra skilt til skilt – uanset, hvem der har fremstillet grundkortet rent grafisk. Ovenstående supplerer skiltehåndbogens forslag til farveblandinger med en række yderligere grundfarver,

Signatur	CMYK-kode
Grøn piktogrambund	0 - 75 - 100 - 0
Blå piktogrambund	100 - 50 - 0 - 0
Skov	50 - 0 - 60 - 0
Eng, mose, vådområde	20 - 0 - 20 - 0
Hede, lyng	10 - 25 - 10 - 0
Byområde	0 - 0 - 0 - 25
Huse, bygninger	0 - 0 - 0 - 70
Sø, hav, vandløb	35 - 3 - 0 - 0
Større veje	10 - 40 - 50 - 0
Røde ruteafmærkninger	15 - 100 - 100 - 0
Gule ruteafmærkninger	60 - 90 - 0 - 0
Jernbane- og vejbaggrunde	64 - 55 - 51 - 27
Skel og veje i matriklen	75 - 68 - 0 - 0
Højdekurver	13 - 59 - 81 - 3
Land, baggrundsfarve	5 - 5 - 15 - 0

Korteksempler fra det grønne GudenaaPartnerskab om Vestbirk Vandkraftværk

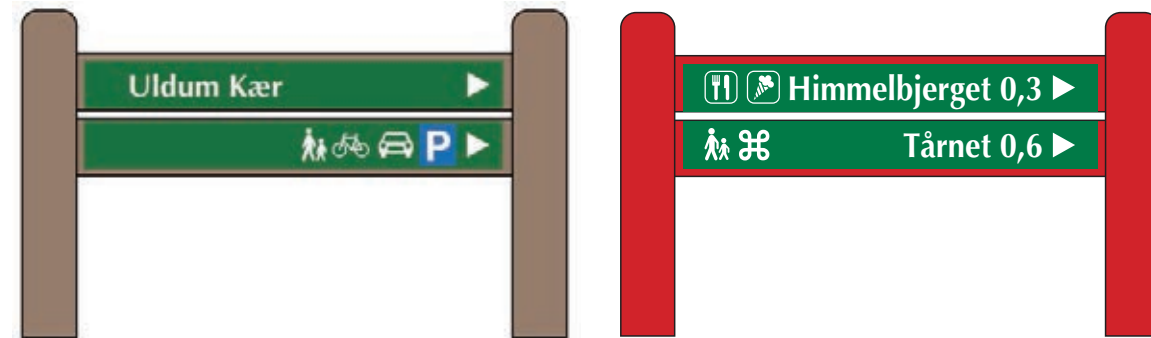
Piktogrammer

Naturstyrelsens piktogramlinie er stillet frit til rådighed, og kan downloades fra Naturstyrelsen.dk. Piktogramlinien er dog ikke udtømmende, og bl.a. i samarbejdet om OplevSøhøjlandet og OplevGudenaa er der fremstillet en række piktogrammer, som gerne stilles til rådighed for Naturstyrelsen og dermed videre for kommuner, foreninger og projekter landet over.

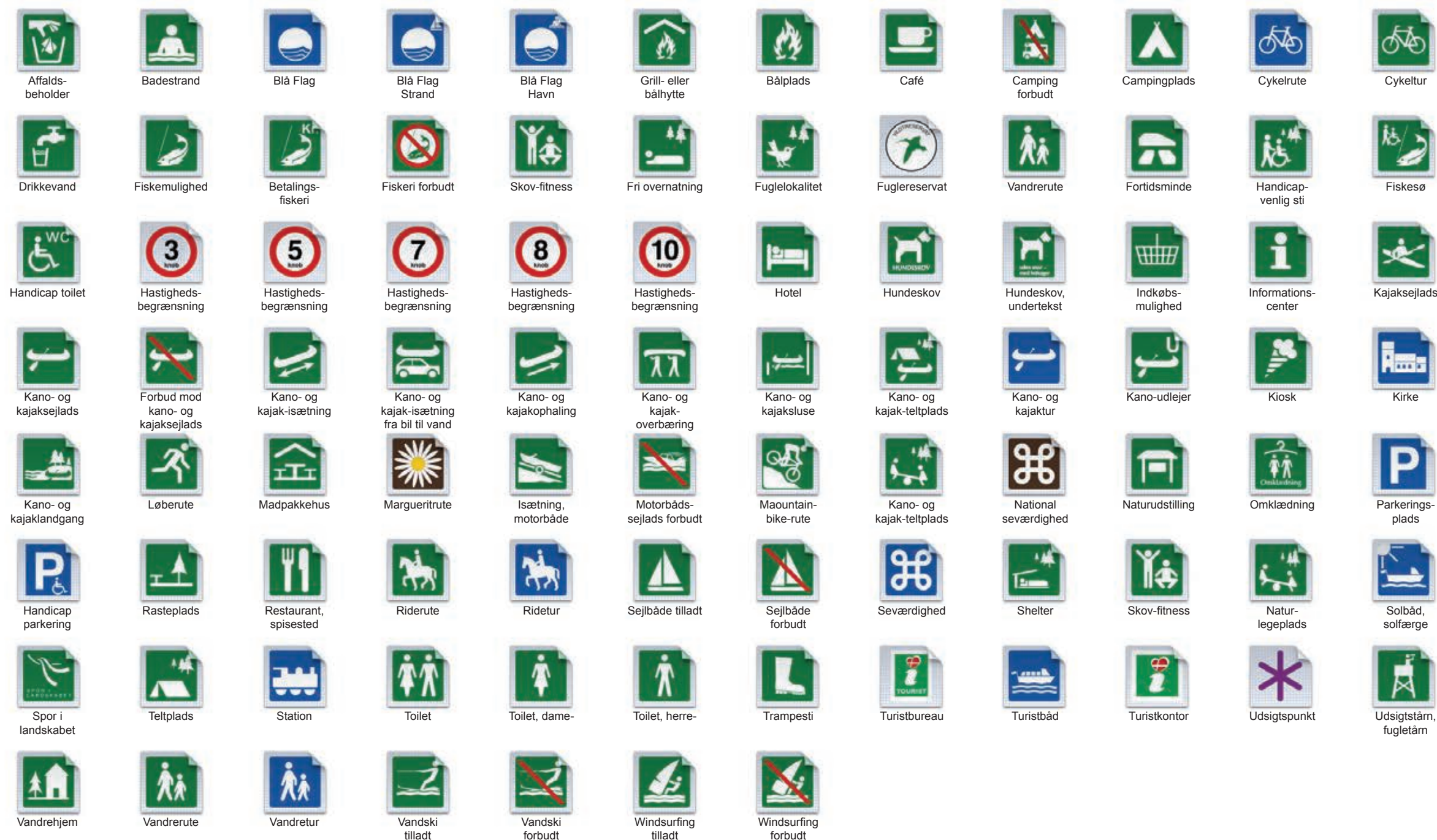
Naturstyrelsens designlinie er skabt til anvendelse i naturen i skala 1:1, mens den nu også skal tilpasses de digitale medier. En række

nyttige piktogrammer kan supplere Naturstyrelsens piktogramlinie, når man f.eks. gerne vil vise mere kommercielle data (hoteller, restauranter, indkøbsmuligheder, turistbåde etc.) eller andre datatyper, som normalt ikke findes på de statsejede skov- og naturarealer (kirker, stationer etc.). I OplevGudenaa arbejdes videre med at supplere piktogramlinien.

Det anbefales, at man altid benytter de samme piktogrammer på digitale og trykte medier samt på skilte, der opsættes ude i landskabet.

Eksempler på piktogrammer, der har udgangspunkt i Naturstyrelsens piktogramlinie

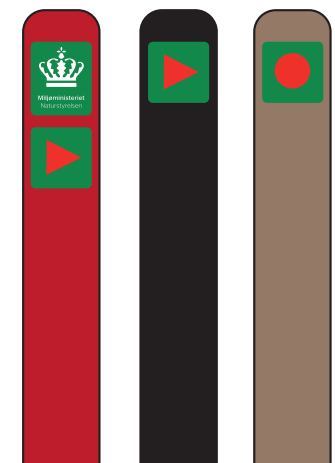
Brug af signalfarver

I bl.a. Uldum Kær i Hedensted Kommune og i Søhøjlandet i Horsens, Skanderborg og Silkeborg Kommuner samt ved Vejerslev Skov i Favrskov Kommune har man anvendt Naturstyrelsens skiltekoncept i signalfarver. Det gælder således også de Gudenaa-Partnerskaber, der er startet op i de nævnte kommuner.

Pælenes farve indikerer, om det er offentlige eller private arealer, man befinder sig på. Rød er statens arealer, sort anvendes på kommunale arealer og brun farve på private arealer. I praksis kan det have betydning for private lodsejeres interesse i at medvirke til at skabe adgang, at man kan fortælle publikum om adgangsregler gennem pælefarver.

Det anbefales generelt, at dette princip bringes i anvendelse i alle kommunerne langs Gudenåen, så publikum mødes af et ensartet skiltekoncept. Det vil indebære, at al ny formidling etableres i dette koncept, og at eksisterende formidling på sigt konverteres i forbindelse med renovering/udskiftning.

Signalfarverne anvendes på rute- og piktogrampæle, vejvisere, skiltestativer og bomme. Private lodsejere, der f.eks. vælger en sort eller rød farve på tilsvarende "isenkram" i private skove får et formidlingsmæssigt problem, da publikum opfatter disse farver som signalfarver for offentlige arealer og dermed tager fejl af adgangsreglerne, der er lempeligere på offentlige arealer end på private arealer.

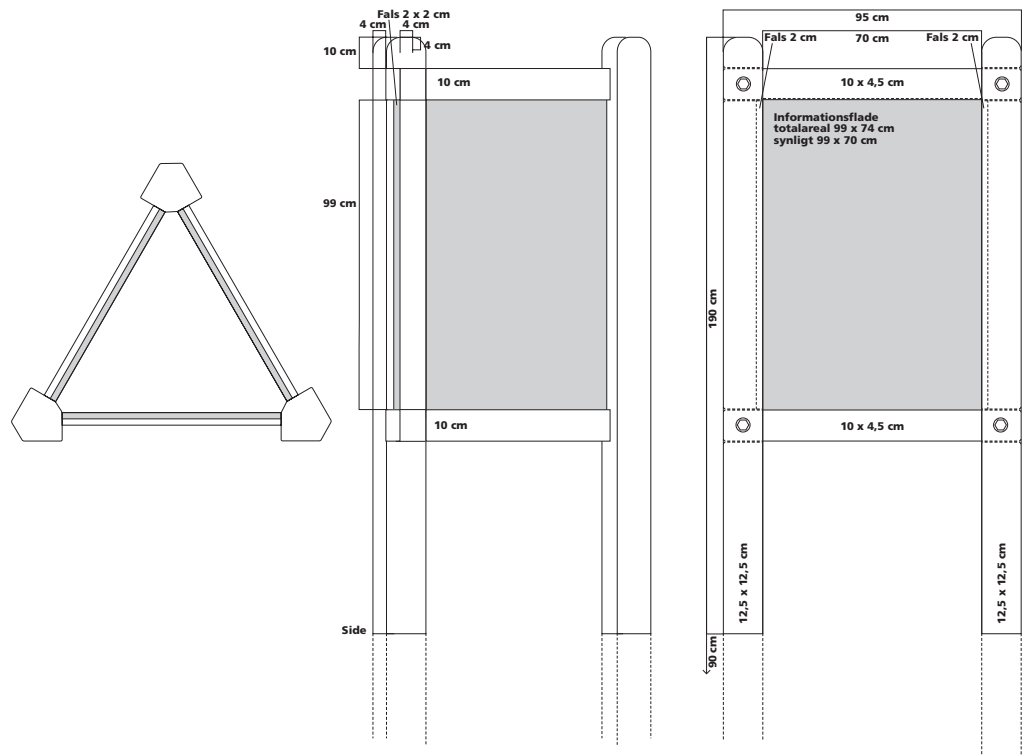
Skilteflader

Vejvisning, skiltning af broer m.v.

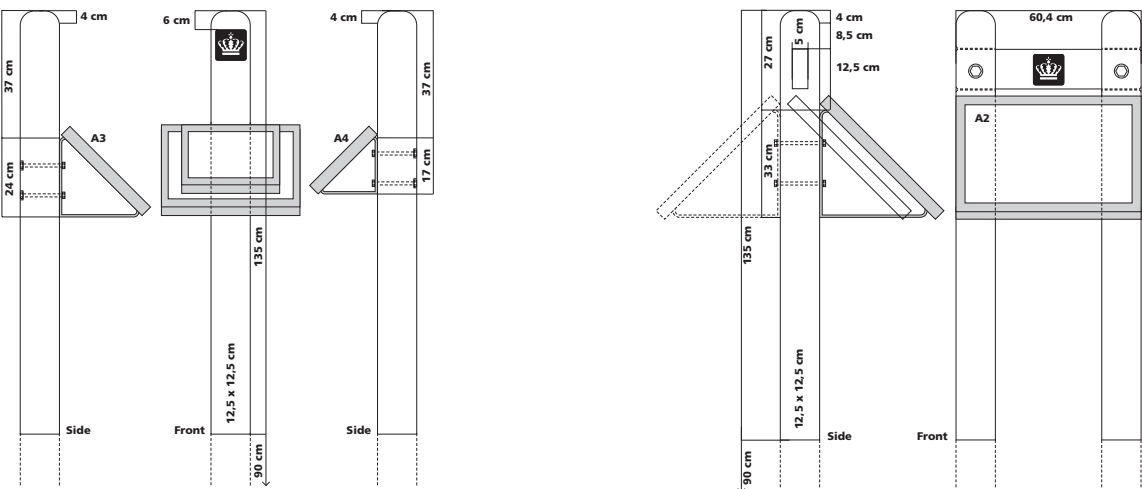
Det foreslås, at den generelle skiltning foregår som grønne metalskilte med hvide bogstaver i skrifttypen Optima efter Naturstyrelsens model for vejvisningsskilte – dog tilpasset den enkelte opgave.

Skiltene fremstilles som skilteplot i hvid eller farvet plastfolie overført til grønslakerede metalskilte.

For at forlænge levetiden og gøre det vanskeligt at fjerne plastfolien anbefales det at lade skiltene lakere med transparent billak efter monteringen. Lakken gør det også vanskeliggere for alger at sætte sig på skiltefladerne.

3-fløjet højskilt på Knudhule Strand

Eksempler på A2-kortbord og A3-infotavler fra ny Gudenåformidling ved Vejerslev Skov

Skilteflader

Informationsmængden afgør, om der er behov for små skilteflade (ét-benet A3 skiltebord med formidlingsflade på 30x42 cm) eller lidt større skilteflader (to-benet A2 skiltebord med formidlingsflade på 60x42 cm).

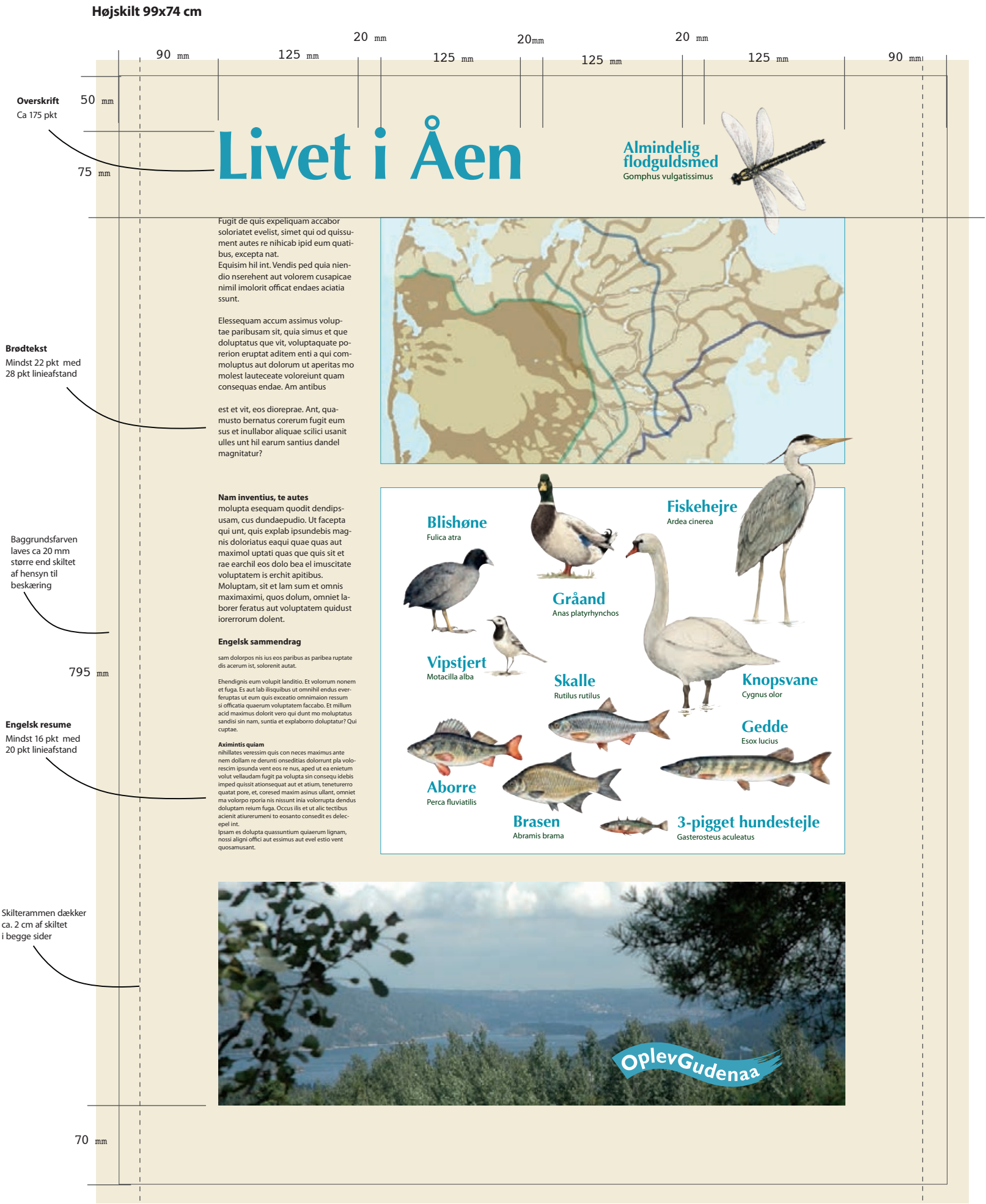
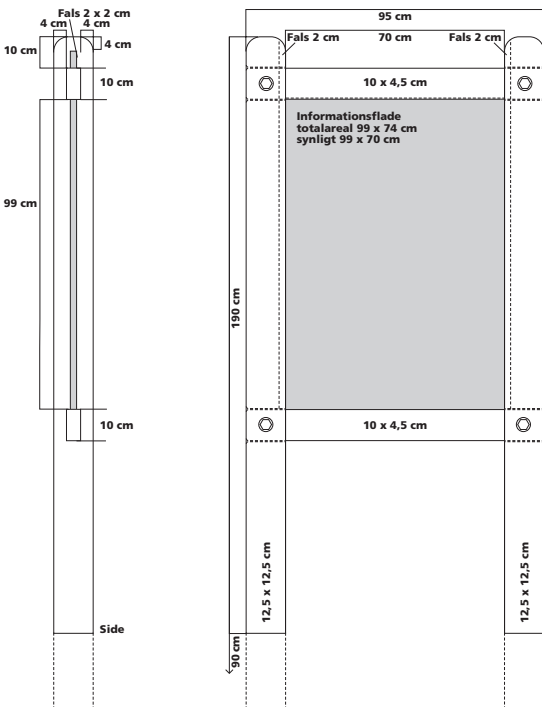
Det anbefales at vælge en gennemgående skrifttype til brødtekster – f.eks. Optima eller Myriad Pro i minimum 16 punkt. Oversatte resumeer kan bringes i lidt mindre skriftstørrelse, men ikke under 13 punkt. Overskrifter og mellemoverskrifter varierer i størrelse efter tekstindhold.

Generelt bør helt hvide baggrunde undgås på skilte, der opsættes i det fri. Det kan give ærgerlige refleksioner fra solen på afstand og gøre det svært at læse på skiltefladerne, hvis baggrunden blænder. Derfor anbefales baggrunde at være gullige og efter Naturstyrelsens skiltehåndbog i CMYK-blandingen 5/5/15/0. Dog skal man være opmærksom på, at f.eks. dyre- og plantetegninger opfattes bedst på hvid baggrund, hvis intentionen fra illustratorens side er, at sarte farvenuancer skal fremtræde så korrekt gengivet som muligt.

Der bør udarbejdes paradigmaer for opsætning af skilteflader – her et eksempel på A3-skilteflade nederst og højskilt til højre. Skitser og illustrationer: Theis Andersen

Det anbefales at vælge en gennemgående skrifttype til brødtekster – f.eks. Optima eller Myriad Pro i minimum 20 punkt. Oversatte resumeer kan bringes i lidt mindre skriftstørrelse, men ikke under 16 punkt. Overskrifter og mellemoverskrifter varierer i størrelse efter tekstindhold.

Plancheudstillinger

Plancheudstillinger foreslås at bygge på de samme principper, der anvendt i udstillingerne på Klostermølle, i Dørup Hestestald og på Vædebro samt under fugletårnet i Uldum Kær. Her adskiller signalfarver de enkelte afsnit i udstillingerne. Planchestørrelserne afhænger af størrelsen på vægflader etc., men der tages grundlæggende udgangspunkt i en standardstørrelse på 65x100 cm – dog tilpasset vægflader, rumhøjder etc.

Dørup Hestestald

Klostermølle

Vædebro

Oversættelser

Formidlingen udføres helt overordnet til publikum i landskabet. Derfor skal formidlingen være sammenhængende, valid og klar.

Nogle myndigheder har valgt kun at lave formidling på dansk. Det kunne være mere imødekomende overfor f.eks. udenlandske gæster og indvandrere, hvis formidling altid er på dansk og som minimum med resuméer på engelsk.

I Søhøjlandet var det tidligere et ønske fra turismeorganisationerne, at man lavede resuméer på både engelsk, tysk og hollandsk, og at også signaturforklaringer på kort blev oversat til disse tre sprog. I erkendelse af, at flere og flere kan læse og forstå engelsk, og at det er omkostningsfyldt og pladskrævende at skilte med mange sprogversioner, så er ønsket i dag, at engelsk og tysk som minimum optræder i informationsmateriale i form

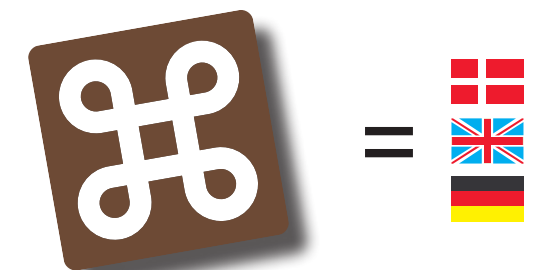
af resuméer og oversættelse af signaturforklaringer.

Det skal dog bemærkes, at det er et krav fra Vejdirektoratet i forbindelse med udpegning af nationale seværdigheder i henhold til vejafmærkningsbekendtgørelsen (brunt skilt med Johanneskors), at der på lokaliteter, der kan gøre sig fortjent som "betydningsfuld seværdighed af national interesse" i umiddelbar tilknytning skal være opsat en informationstavle, hvor det på dansk, engelsk og tysk oplyses, i hvilke måneder, dage og timer publikum har adgang.

Det gælder dog ikke naturområder, fortidsminder og lignende med ubegrænset adgang. Informationstavlen skal endvidere indeholde en beskrivelse af seværdighedens art og karakter. For entrébetingede seværdigheder eller attraktioner, skal der endvidere oplyses om aktuelle priser.

Følgende lokaliteter nær Gudenåen er udpeget som nationale seværdigheder:

- AQUA Akvarium og Dyrepark
- Ejer Bjerger
- Gudenåens og Skjernåens Kilder
- Himmelbjerget
- Randers Regnskov
- Tange Sø og Energimuseet

Den levende fortælling

Flere steder langs Gudenåen kan man i dag købe guidede ture. Det kan være ture via forskellige naturvejlederordninger eller gennem turistbureauer.

Den levende Gudenåformidling skal i høj-sædet og conceptualiseres – og sættes i system som produkt – evt. som pakkemuligheder, hvor man kan kombinere en tur langs Gudenåen med møder med forskellige lokale historiefortællere.

I 2004 støttede Arbejdsmarkedets Feriefond projektet Den Gode Historie, som blev gennemført af Destination 21 med Toppen af Danmark, Odsherred, Møn og Søhøjlandet som deltagere. Formålet var bl.a. at udvikle begrebet gode historier og opstille kriterier for et bæredygtigt turistprodukt. Der var konsensus om, at Den Gode Historie foregår i kulturlandskabet, og tager afsæt i områdets livsvilkår gennem tiden.

Der bør under OplevGudenå tages initiativ til at samle en korps af historiefortællere langs Gudenåen, så den levende fortælling bliver et særligt Gudenåprodukt og -kendetegn omhandlende Gudenåen.

Tanken er allerede indarbejdet i flere GudenåPartnerskaber, hvor der søges

midler til vejledning/uddannelse af lokale historiefortællere.

I f.eks. GudenåPartnerskabet om stier og formidling i Uldum Kær indgår et teaterstykke om jernalderen-offerfundet af Uldum Pigen og opbygningen af et lokalt korps af historiefortællere.

Uldum-pigen. Kraniet af en 11-12-årig pige fundet ved tørvegravning i 1877. Foto Horsens Museum.

Begrebsafklaring

Definitioner på typer af lokaliteter

Når man besigtiger faciliteter langs Gudenåen i dag forekommer der en lang række opholdsarealer, overnatningsmuligheder etc. af meget svingende kvalitet og med meget forskellige betegnelser.

F.eks. benyttes ord som overbæring, slæbested, isætningssted og ophalingssted i forskellige betydninger afhængig af afsenderens målgruppe – myndighed, kanoudlejer, bådklub etc.

Det kan derfor være svært at systematisere betegnelser på forskellige lokalitetstyper langs Gudenåen, men det er vigtigt, at publikum nogenlunde ved, hvad man kan forvente, der knyttes til betegnelser og piktogrammer.

Det er vigtigt, at man i dialogen fremadrettet er loyal overfor definitioner, og at de accepteres bredt på tværs af myndigheder (kommuner og Naturstyrelse), markedsføringsansvarlige (Visitgudenaa og turistbureauer) og erhvervsdrivende langs Gudenåen (campingpladser, vandrehjem, kanoudlejere m.v.).

Nedenstående definitioner er resultatet af en høringsrunde hos kommunerne langs Gudenåen ved udarbejdelsen af Gudenåkomitéens folder om kano- og kajaksejladsen på Gudenåen i 2011.

Definitioner

Isætningssted:

Publikums motorbåde og sejlbåde må sættes i og tages op – f.eks. Mossøbrå

Kano-isætningssted:

Publikums kanoer/kajakker må sættes i og tages op – f.eks. Emborg Bro og startstedet i Tørring .

Kano-ophalingsplads:

Kun udlejnings-kanoer/kajakker må tages op – der findes kun et sted på Gudenåen, nemlig ca. 300 meter før Klostermølle

Kano-overbæring:

Kanoer skal bæres eller køres på kanotransportvogn forbi en spærring i åen – f.eks. Vestbirk Vandkraftværk, Rye Mølle og Tangeværket

Teltplads:

Et lovligt opholdsområde ved Gudenåen med minimumsfaciliteter i form af toilet, overnatningsmulighed i telte, borde/bænke – det gælder de officielle 13 teltpladser inkl. Gl. Rye Teltplads.

Shelterplads:

Et lovligt opholdsområde med minimumsfaciliteter i form af toilet og overnatningsmulighed i shelter – f.eks. Tåning Å Fladbro Skov og De Små Fisk

Rasteplads:

Et lovligt opholdsområde med minimumsfaciliteter i form af toilet og borde/bænke, men overnatning forbudt – f.eks. Bredvad Mølle.

Kano-landgangssted:

Et lovligt landgangssted, hvor kanoen kan fortøjes eller trækkes på land, men hvor der ikke er faciliteter nok til at stedet kan klassificeres som rasteplads – f.eks. Verdens Ende i Uldum Kær, Anna Klindt Sørensen Have i Ry, nord-vestre hjørne af Silkeborg Langsø, Brassø ved Arboretet.

Sluse:

Der er i dag kun een sluse i Gudenåsystemet – nemlig slusen i Silkeborg

Definitioner på typer af færdselsarealer

OplevGudenaa har på samme vis oplevet, at der knyttes mange forskellige betegnelser på stier og færdselsarealer. Derfor er der i forbindelse med udarbejdelsen af oplægget om GudenaaStierne indført en række definitioner.

Veje

- **F.eks. private markveje og skovveje samt offentlige veje** – er alle menneskeskabte færdselsarealer, som kan anvendes til rekreative ture i naturen.
- **Større veje** er en samlebetegnelse på asfaltbelagte veje med offentlig adgang. Kun i sjældne tilfælde er sådanne veje juridisk set private veje.
- **Mindre veje** er en samlet betegnelse på menneskeskabte færdselsarealer, der nu eller tidligere har tjent til færdsel med 4-hjulede køretøjer som biler og traktorer m.v.

Stier

- **Stier** er også menneskeskabte færdselsarealer, som kan anvendes til rekreative ture i naturen.
- **Stier i eget trace** er betegnelsen på menneskeskabte færdselsarealer, der ikke egner sig til færdsel med motorkøretøjer, fordi de er mindre end veje eller ikke er funderede til tunge køretøjer.

Ruter

- **Ruter** er kortlagte og afmærkede færdselsforløb af sammenhængende veje og stier. Afmærkningerne kan bestå i markeringer på pæle (pile og prikker), markeringer ved skilte efter vejlovgivningen eller markeringer på træer eller andre genstande i landskabet. Man kan tale om større, sammenhængende nationale eller regionale ruter eller kortere, afsluttede lokale ruter.

Ture

- **Ture** er anbefalinger om anvendelse af veje, stier og ruter for at nå et bestemt mål, en bestemt række af temaoplevelser etc. Ture planlægges ofte af turistbureauer eller lokale folk, som gerne vil gøre opmærksom på oplevelser i et lokalområde.

Stityper efter belægning

- **Asfaltstier** er stier, der er belagt med asfalt. De egner sig normalt også til cykling og evt. færdsel med manuelle eller eldrevne kørestole.
- **Grusstier** er stier, der er belagt med grus. Afhængig af grusets beskaffenhed kan overfladen være jævn eller ujævn. Hvis der er skarpe materialer i gruset kan punktering være hyppige, hvis man cykler på grusstierne. Hvis grusstierne ikke hele tiden slides, vil bevoksning efterhånden vandre ind over stien.
- **Stenmelsstier** er grusstier, der er forsynet med et dæklag af stenmel, som gør overfladen hårdere og mere jævn end grusstier. Stenmelsstier egner sig normalt også til cykling og evt. færdsel med manuelle eller eldrevne kørestole.
- **Slotsgrus eller cykelgrus** er en belægningstype med hård overflade, men hvor der kun udlægges ét lag grus, som har den samme overfladiske beskaffenhed som stenmelsstier. Cykelgrus har runde korn, så punktering forekommer i mindst mulig grad.
- **Træstier** er stier over især vådbundsarealer, hvor der kan forekomme oversvømmelser, eller hvor man ønsker at sikre vandets frie bevægelighed under stien af hensyn til naturen m.v. Træstier etableres ofte på pæle i lagret eg eller robenia, som kan tåle langvarig vand- og jordkontakt. Dæklaget kan være forskellige træsorter med lagret eg eller udenlandske hårdtræarter som de mest holdbare.
- **Trampestier** er stier, hvor man anvender den belægning, der er i naturen i forvejen, og hvor publikum tåler naturens skiftende påvirkninger af trampestien. Sådanne stier kaldes også for trampespor eller blot spor. Over våde passager kan trampestier suppleres med f.eks. barkflis, spange eller broer, træstier etc.

Kano-isætning på Tørring Teltplads

